

בית המדרש בית ישראל

שיעור מנחת חינוך

מצות אכילת מצה

THE DAYAN'S MINCHAS CHINUCH SHIUR

GIVEN BY

REB MORDCHE STEINHAUS שליט'א

מראה מקומות

דאינו צריך לפזר אלא חומש ממונו, ונסתפקנו לעיל בלאו שאין בו מעשה מה דינו, אך כאן קיימין בעשה, אי"כ אם אינו יכול לקיים העשה עד שיפזר ממונו, ג"כ אינו צריך לפזר יותר מחומש, ודוקא ב"ד ליתכא לאו דבל יראה, אי"כ אינו אלא עשה לחודיה בשב ואל לבזבו יותר מחומש, כן נראה לכאורה בפשיטות.

אמנם י"ע לכברת הר"ן ביומא [ד' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה וגרסינן] לענין חולה שיש בו סכנה, דמתללין שבת באיסור סקילה ולא יאכל נבלות, אף דנבלה הוא רק לאו, מ"מ כיון דכלל פטע עובר, והרבה איסורי לאוין חמור יותר מאיסור סקילה נפטעם אחת, עיין שם ובשו"ע או"ח סי' שכ"ח סי"ד, אי"כ אפשר לומר דכל מצוות עשה כגון מצה ולולב ודומיהם, אינו עובר אלא רגע אחד בסוף היום שלא נטל לולב או לא אכל מצה, אבל עשה כזה דעובר בכל רגע כל זמן שהחמץ נרשמותו, אי"כ הרבה איסורי עשה כזה אפשר דחמור מלאו אחד שיש בו מעשה, כמו דחמור הרבה לאוין מאיסור סקילה, ואפשר דכל שכן הוא, אי"כ כיון דנלאו שיש בו מעשה מבואר בשו"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א בפשיטות דלרין לבזבו כל ממונו, אי"כ כאן נמי. ונפרט אם נאמר כדל הזה שמסופק הפרי מגדים או"ח סי' תרנ"ו בשאל סק"ת, דאפשר אף לאו שאין בו מעשה, אף דעובר בשב ואל מעשה, מ"מ צריך לבזבו כל ממונו, דלאו חמור מעשה, אי"כ בודאי נראה דהרבה עשין בשב ואל מעשה כמו כאן חמור מלאו אחד שאין בו מעשה, אך דאפשר דחמור ג"כ מלאו שיש בו מעשה כיון דאיכא הרבה איסורין, דכלל רגע ורגע עובר, אי"כ אפשר לרין לבזבו כל ממונו כמו לאו, והיא הערה נכונה בעוה"י וז"ע. וגם לענין חסובה, דעל עשה חסונה מכפרת, ואפשר דעשה כזה חמור מלא מעשה, אי"כ אין חסובה מכפרת אלא עם יום הכפורים כדן לא מעשה, וז"ע.

ועיין באו"ח סי' תע"ה במג"א סק"ד דלכתחילה מצוה לאכול כזית צבת אחת ודיעבד יאל כנדי אכילת פרס, ועיין פרק ערבי פסחים ק"ד ע"ב דברייתא אכלן לתאלין יאל ובלבד וכו', נראה דוקא דיעבד, וגם נחשב שם דמאלי, ולכתחילה ודאי לא יקח דמאלי. וגם מבואר דבלא מתכוין יאל, ולכתחילה צריך כונה אף למ"ד מצוות אין צריכות כונה, והביריתא לענין מרור מתניא, מ"מ אין חילוק בזה למנה או לשאר מצוות עשה, ועיין חו"מ סי' ע"ב ד"ה יואלין, מסופק שם ר"י אי יואלין דמאלי לכתחילה או דוקא דיעבד, ע"ש הטעם דמנה היו לחם עוני, ואפשר דמרור דוקא דיעבד, ואין כאן מקומו. ועיין בתרומת הדשן סי' קל"ט מביא ראיה לדין זה מדברי המרדכי סוף פסחים, ע"ש.

והעובר עליה ולא השביתו- ביטל עשה דתשבייתו. (ד) ואם יש חמץ במשכנותיו עובר גם כן על לא תעשה, שנאמר [שמות י"ב, י"ט] שאור לא ימצא בבתיכם, אבל אין לוקין על לאו זה אם לא עשה בו מעשה, שהלכה היא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

מצוה י

מצות אכילת מצה

(א) לאכול לחם מצה בליל חמשה עשר בניסן העשוי ממין דגן, שנאמר [שמות י"ב, י"ח] בערב תאכלו מצות. ופירושו ליל חמשה עשר בניסן, בין בזמן שיהיה שם פסח או בזמן שלא יהיה שם.

ד. בקצת כ"י יוגס כן עובר על לא תעשה שנאמר... ובה"מ לה"מ (העלית) הביא כן בשם ירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ג. ה. לקמן מצוה י"א. ו. סנהדרין ס"ג ע"ב. ז. "משמע אבל אם עשה מעשה כגון שלקח חמץ בפסח מלקין אותו, והלא מבואר בזה החיבור הרבה פעמים במצוה [שמי"ד] שמי"ה שמי"ז שצ"ג שצ"ו ובשאר דוכתא דהיכא דאפשר לעבור על לאו מבלי מעשה אף שעובר על ידי מעשה אין לוקין דהוי לאו שאין בו מעשה, וצ"ע. [ועיין בשער המלך פ"א מחמץ ומצה ה"ג] - (ברוד טעם).

י. ח. בא עשה ה'. רמב"ם עשין קנ"ח. הלכות חמץ ומצה פ"ו. סח"ג עשין נ"ו. סח"ק ר"ט. טור או"ח תנ"ג - תס"א. א. וכו"ה בשה"מ לה"מ. ובמזרחי בשם מכילתא דרשב"י ייכול אתה חייב כל שבעה יתיל [דברים ט"ז, י"ג] עליו, עליו אתה חייב מצה ואי אתה חייב במצה כל שבעה, אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין, תייל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה. וראה פסחים ק"ב ע"א.

ובכר ככתמי לעיל [מצוה ו' אות א'] דעת האחרונים דאכילת מצוה שיהי לאכילת איסור, ואם אכל מצה שלא כדרך אכילה לא יאל, עיין משנה למלך פ"ה מיסודי המורה ה"ח ד"ה יש לחקור. וא"כ גם הדינים המבוארים פ"ד ממאכלות אסורות ה"ג שיש, ואם אכל כזית, בין השייכים אין מאטרף לכזית, אבל בין השניים מאטרף, דהנאת גרין הוא, וכן אם אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית יאל, דנהנה גרונו בכזית, כמבואר לענין איסור, >ובלבד שלא נמאס, עיין חו"מ מנחות ס"ט ע"א ד"ה דבלע, וחוס' ישנים יומא פ"א ע"א ד"ה זר, ומונא כמה פעמים בחיבור זה [עיין לעיל שם ועוד].

ואם אין לו כזית אם מצוה לאכול פחות מכשיעור, כמו שחצי שיעור אסור מן המורה כן יהיה קצת מצוה בחצי שיעור, הבאחי שם לעיל דעת קצת אחרונים דמצוה איכא אפילו בחצי שיעור, ואין צריך לכפול הדברים.

[ג] ואם בלע מצה, עיין ש"ם פסחים ד"ע קט"ו ע"ב ור"מ פ"ו מחמץ ומצה ה"ב מפורש דאל, דהוי דרך אכילה. ואם כרכן כסיד ובלען לא יאל, דהסיד מפסיק בין המצה לגרון, ודוקא כסיד שאינו אובל, אבל אם כרך באובל יאל דמין צמינו אינו חוץ, וכן פסק הר"מ פ"ג מאצות הטומאות ה"ה לענין נבלת עוף טהור [ועי"ש בכסף משנה]. ועיין כאן בר"מ דאם בלע מצה ומרור כאחד, די מצה יאל שהמרור טפילה למצה, וכחז הרב המגיד דהר"מ נותן טעם אמאי לא הוי ככרך כסיד, על כן כתב דמרור טפילה למצה ולא הוי הפסק, ועיין לחם משנה כתב אף דלא יאל די מרור, מ"מ הוי מעין המצה והוא טפל, ואינו מבין למה הוצרך הר"מ לזה הטעם, חיפוק ליה כמבואר שם דמין צמינו אינו חוץ, וסיד הוא אינו מינו, אי"כ באמת לאו דוקא מרור, אלא אפילו מאכל אחר אם כרך להמנה ג"כ יאל. ועיין פרי חדש או"ח סי' תע"ה סק"ג כתב בזה דבלע מצה ומרור וכו' וז"ל, משמע אף אם כרך מצה במרור מ"מ יאל, ולאו דוקא מרור אלא אפילו כרך במאכל אחר, וראיה מתוספתא דזבין [פ"ה ה"ו] וכו' ופסקה הר"מ פ"ג מאצות הטומאות. ותמנהי אין לא ראה דברי הרב המגיד דמבואר מדבריו דין זה כאן דמרור אינו מפסיק, וגם כתב דוקא מרור דהוי כטפילה למצה, נראה דמאכל אחר מפסיק. אך מ"מ דברי הר"מ ז"ע מהתם כמו שכחננו, ע"ש. ועיין משנה למלך פ"ד ממאכלות אסורות ה"ב מפלפל לענין איסור אם כרכו כסיד.

ואם אכל מצה של מצוה עם דבר הרשות, אם אכל רק כזית, אם אכל עם מינו כגון מצה של נכרים, לא יאל דהרשות מבטל המצה, עיין זבחים ע"ח ע"א והבאחי לעיל במצוות אכילת הפסח [מצוה ו' אות ב']. ואם אכל עם מינו, אין הרשות מבטל למצוה להסבירים טעם כעיקר מן המורה. ואם אכל עם מרור רשות, אידי דמירי מבטל חמדי, אך עם מרור דמצוה רשאי לאכול דאין מצוות מבטלות זו את זו, ע"ש בזבחים [זבחים ד"ה אלא] ובפסחים [קט"ו ע"א]. ובזמן הזה דמרור דרכנן, אסור לאכול ביחד, כיון דהוי רק דרכנן הוי ליה כרשות נגד מצוה דאורייתא ומבטלת המצה, אך בבלע מצה ומרור יאל די חובת

(ד) [ז] ואם יש חמץ במשכנותיו עובר ג"כ על לא תעשה שנאמר שאור לא ימצא וכו'. אבל אין לוקין על

לאו זה וכו'. לכאורה למה הביא הרב המהמר דבר זה כאן דליירי צ"ד, וצ"ד אינו עובר בבל יראה כנראה מדברי הר"מ [נפתחה להלכות חמץ ומצה]. ואפשר דעמו כדעת רש"י צ"ק כ"ט ע"ב ד"ה מש, דמחמת י"ד עוברין בכל יראה, ועיין בנודע ביהודה מהדורא קמא או"ח סי' כ' דעמו דגם הר"מ סבירא ליה כן, ויבואר לקמן בלאו דבל יראה [מצוה י"א אות א']. ועיין לקמן פרשת ראה בלאו דחמץ ערב פסח [מצוה ט"ה], מביא שם דחמץ אסור בערב פסח אוקימתא דלביי [פסחים ד' ע"ב] דכתיב אך ביום הראשון וכו' וכתיב שבעת ימים, ובאמת הר"מ מביא כאן בה"י א' כרצא מלא תשחט, ויבואר שם בצרכיה.

מצוה י, אכילת מצה

(א) [א] לאכול וכו' שנאמר בערב תאכלו מצות. עיין ר"מ פ"ו מחמץ ומצה ה"א, ובלחם משנה דקדק על הר"מ, כיון דפסק בפ"א ה"ח כר' יהודה אי"כ מוכח מקרא אחר ע"ש, עכ"פ אין נפקא מינה לדינא דפסקין מצה בזמן הזה דאורייתא. ומדסתם הרב המהמר נראה דמנומה כל הלילה כדעת הר"מ שם, וכן פסק גבי פסח עיין פ"ח מקרבן פסח ה"ט"ו, ועיין בזה הרב המגיד כאן הטעם. ודעת החוס' לפסוק גבי פסח כרבי אלעזר בן עזריה דדוקא עד חלות, אי"כ גבי מצה נמי, עיין פסחים ק"כ ע"ב וזבחים ד"ה אחר, ובטור ושו"ע או"ח סי' תע"ז ס"א.

[ב] וישניצורך אכילה הן במצוה הן באיסורים הוא בכזית, חוץ מדבר שנמפרש שיעור אחר. ויואל כנדי אכילת פרס, עיין ברכות פרק כ"ג מדרכין ל"ו ע"ב מפורש והוא שלא ישהה יותר מכדי אכילת פרס,

(ג) עיין שר"ח מערכת חומ"צ סי' ה' אות י' אריכות בנידון זה. (א) וע"ע לעיל מצוה ו' אות י"ד.

שלא כ
אכילה

חצי שי

ד"ע

מצוה ו'
באחד

עם דבר
הרשות

חשובה

ז' יראה
רב פסח

שיעורה

חזקת
המית
פסוק

מצה ואין המרור מצטל, כיון דלא לעסו אינו מצטל, ומבואר בארוך שם בש"ס וראשונים וכו' וכו' ע"פ ס"ג ועל צביון זה [מצוה ו' שם].

ועל צביון זה [מצוה ו' שם].

שעורים כוסמין שיכולת שועל ופיסון, ובשאר מינים אינו יוצא, ולא

נקרא להם בשום מקום, בחלה ובחמץ כי ילפינן

ממנה, וכאן ילפינן מלא תאכל עליו חמץ שבעת

ימים וגו' [דברים ט"ו, ג'] את שבת לדי

חימוץ, אבל כל המינים חוץ מהחמשה אינם

צאים לדי חימוץ כלל, עיין פסחים ל"ה ע"א.

ולבאורה נראה פשוט, דאם לקח מצה

מחמשה מינים מתקנה מזה

ומקנה מזה עד שהשלימו לכזית, הן קודם

אפיה ונאפה ביחד, והן שנאפה כל אחד בפני עצמו ולקח חתיכה מזה ומזה,

מנטרפין לכזית, דאמאי לא. הן אמת דבמשנה פ"א דחלה מ"א מבואר דחמשה

מינים אלו מנטרפין זה עם זה וחיבים בחלה, א"כ חויתן כל היכי דמנטרף

מפורש להדיא במשנה, וכאן אין מפורש דמנטרפין, אפשר אין מנטרפין. אך

משם אין ראייה דשם הוא אמיתא כיון דהוא מין צאינו מינו אינו מנטרף, דבאמת

בנשוק אין מנטרפין לענין חלה רק בצלול, ע"ש ועיין חו"מ פסחים שם ד"ה

כוסמין ומנחות ע' ע"א ד"ה תנא, והוא מהירושלמי [פ"א דחלה ה"א, ב' ע"ב]

ע"ש, אבל כאן אמאי לא יטרפו. אך במנחות ע' ע"א מבואר ג"כ שם משנה

הג"ל וג"כ לענין חלה, ועי"ש ברש"י וחו"מ, ואחר זה בעמ' ב' מבואר דברייתא

התבואה והקמחין והבצקות מנטרפין זה עם זה, למאי הלכתא, א"ר כהנא לענין

חדש, וחד אמר לענין חמץ, וחד אמר לענין טומאת אוכלין, חויתן כל היכא

דמנטרפין תנינא בהדיא דמנטרפין, ואי לא תנא להו לא ידעינן, אך באמת

דברייתא לא מיירי מחמשה מינים, רק תבואות קמחין ובצקות מנטרפין, ועי"ש

ברש"י ד"ה לענין, דאשמועינן דמיטע מחמשים, וגם לענין טומאת אוכלין יש

רבותא ע"ש, אבל כאן אין רבותא. והר"מ פ"ד ממאכלות אסורות ה"ה כתב

ח"ל, חמשה מיני תבואה וקמחין שלהם והבצקות שלהם הכל מנטרפין לכזית,

בין לאיסור חמץ בפסח בין לאיסור חדש מלפני העומר בין לאיסורי מעשר שני

ותרומות, עכ"ל. ולשון הש"ס הג"ל התבואה והקמחים וכו', נראה דאשמועינן

התבואה והקמח והבצק מנטרפין ביחד, ומלשון הר"מ שכתב חמשה מיני

תבואה והקמחים שלהם וכו', נראה דגם זה משמיענו דחמשה מינים מנטרפין

זה עם זה, א"כ כיון דדין זה צריך להודיענו, וכאן אינו מבואר אם מנטרפין

ליקט מכולן כזית יצא ידי חובת מצה, והאי ליקט מכולן על כרחך אחמשת מינים

קאי, דאי אמנחות לא שייך אי חמץ הוא עכ"ד, והיינו כשיטת החוס' פרק כ"ד

מזבכין הג"ל. עכ"פ חויתן דכל חיליה דמנטרפין למנה היא מהך דברייתא, א"כ

לשיטת רש"י וכן פירש רב האי גאון [הובא ברשב"א ברכות שם] דאמנחות קאי,

א"כ אין ראייה לדין זה ולא ידעינן ליה כלל,

דאפשר באמת כיון דלא נמצא בהדיא כמו גבי

מרור, אפשר דאינו מנטרף. ובמנחות ע' ע"א

במשנה החטים והשעורים וכו' הרי אלו חייבים

בחלה, ומנטרפין זה עם זה, ואסורים בחדש,

ובברייתא מני עלה כוסמין מין חיטין שיכולת

שועל וכו', פירש"י לענין חלה מחמשה, והא

דחמי לה הכא משום דהמשנה איירי בחלה

וקמחי ומנטרפין וכו' על כן תנא לפרוש, עכ"ל. והוצרך רש"י ו"ל לפרש למה

מביא שם ברייתא זו, ופירש כיון דהמשנה איירי בחלה, וכאן בפסחים דהמשנה

לא איירי כלל לא בתרומה ולא בחלה רק לענין חובת מצה, ורש"י פירש

דברייתא היא לענין תרומה, ולא הוה קשיא ליה כלל למה מביא זה כאן כיון

דאין נפקא מינה כלל כאן רק לענין תרומה. ובתוס' מנחות שם ד"ה תנא, כתבו

ג"כ דלא נוכל לומר לענין מצה מתניא, הא קמחי בברייתא ליקט מכולן וכו',

ומכולן היינו מחמשה המינים, דאי מכל חמש מנחות, הא קמחי חמץ וכולן באות

מצה, ע"ש. א"כ חויתן דכל חיליהו דהנהו ראשונים מברייתא דליקט וכו', הא

לאו הכי לא ידעינן, דאפשר באמת אין מנטרפים, וא"כ לרש"י והגאון דמנחות

מיירי, לא מוכח כלל דין זה דמינים מנטרפין, ונפל דין זה דברותא.

וְלַפְּי ז' זה ל"ע מאוד על רש"י, כיון דדין זה אינו מבואר דברייתא, א"כ אמאי

לא פירש כאן כפשוטו, דברייתא מפרשת המשנה, דלענין מצה ג"כ

הדין דאינו מנטרף אלא מין במוטו, כמו חלה אם אינו צלול, אבל כל חמשה מינים

אין מנטרפין לכזית. ואפשר דרש"י הדר מפירושו שפירש בברכות הברייתא

לענין מנחות, ופירש גם כן כדברי החוס', ועיין מנחות ע"ה ע"ב דהתוס' ד"ה

ליקט, מביאים בשם פירוש הקונטרס דליקט מכולן קאי על חמשה מינים, ונמי

מוכח דהדר ביה כמו שכתבנו. אבל הר"מ ודאי אם היה מפרש הברייתא כפירוש

החוס' דלענין חמשה מינים קאי, וכיון דברייתא צריכה להשמיענו דין זה, אם

כן איך השמיט הר"מ דין זה מה דמפורש דברייתא, ולענין חמץ צה"ל מאכלות

אסורות כתב דמנטרפין, וכן לענין מרור, ובמנה לא כתב דבר מזה, ונ"ע מאוד.

עַל כן אפשר לומר, לרב האי גאון והר"מ ורש"י ברכות דין זה אין מפורש,

י"ל דאין מנטרפין, ולהכי הובאה ברייתא זו דכוסמין מין חטים על הך

משנה, לאורוי זה דדוקא מין במוטו, דילפינן להם לחם חלה ממנה עיין מנחות

[ע' ע"ב] ובפסחים [ל"ח ע"א] דכמה ענינים למדים מצה ממלה מגזירה שוה

לחם לחם, על כן אפשר לדין זה נמי ילפינן דאין מנטרף אלא מין במוטו כמו

חלה, והיינו צנינות ונאפה כל אחד לבדו, דאי בצלול גם לענין חלה מנטרף

כמבואר בתוס' [שהובא לעיל בריש האות], אבל גבי מצה אם כל אחד נאפה לבד

ולקח מכולן כזית, אפשר דאינו מנטרף רק באותן מינים שמנטרפין לגבי חלה

עיין בשו"ע ה"ל חלה ס' שכ"ד ס"ב. ולכאורה אם היה הדבר כן, הוה ליה

להר"מ לפרש זה, אך אפשר דסתמא כפירושו, כיון דכל מקום דמנטרף כתב

כפירוש דמנטרף, על כן כאן דסתמא ממילא מוכח דאינו מנטרף, אך עכ"פ הוה

ליה להר"מ לפרש דדינו כמו בחלה, דמין במוטו מנטרף ובשאינו מינו אינו

מנטרף. וכעת אני נבון בזה ובעוה"י נראה דהוא הערה חדשה, ולא ראיתי

שדברו מזה, ואינו עולה על זכרוני כלל אם ליצרו מזה הראשונים או האחרונים,

ובצאתי רק לעורר.

וְרֵאִי תִי להר"ן במשנה דאלו ירקות [פסחים י"א ע"ב מדפי הר"ף ד"ה

ומנטרפין] כתב ג"כ כדברי הרע"ב דמנטרפין לכזית ה"ה במנה,

והא דלא תנן לעיל כן דפשיטא ליה דמהיכי תיתי לא יטרפו, אבל גבי מרור

אפשר דמנטלת, ע"ש. ולא ידעתי היאך הוא מילתא דפשיטא כל כך, כיון

דלשיטתו [המובאת] לעיל הברייתא דליקט מכולן משמיענו זאת, א"כ לא היה

אלא התנאים מילתא דפשיטא. והר"ן כתב בלשון ג"ל, ואפשר לשיטתו דסובר

דברייתא סוברת כך, ורואה להשוות המשנה לברייתא, אבל לרב האי גאון

דברייתא מיירי בענין אחר, ודין זה דמנטרפין אינו מפורש כלל, אם כן אפשר

נקטה המשנה דוקא, דגבי מצה אין מנטרפין, וגם מהגמרא ל"ה ע"א דפירש

על המשנה דכוסמין מין חטין, נראה כן, דדיוק דמביא אטו חלה ותרומה מה

דלא נזכר כאן כלל, אלא הא דמביא כאן דנפקא מינה לענין מצה, ובמנה ג"כ דינא

הכי דילפינן מחלה, דלכ"ע ילפינן זה מזה. על כן דבר זה ל"ע לפענ"ד להקל

ד' עיין ר"ט אלגוי הלכות חלה סק"ח וצ"ל"ח ברכות ל"ז ע"ב ד"ה ליקט.

ב) ע"ש בתוס' ד"ה יד, ובר"ן ד"ה גרסינן.

ג) ע"ע להלן סוף האות ד"ה וראיתי.

במלות עשה, וכל הפוסקים קממו דבריהם ומציאים ללשון המשנה, והם הוה להו לפרש דין זה כמו הר"ן והרע"ב שהרגישו צוה, וי"ט.

וְהָיָה [ה] דקדק הרב המחבר וכתב לאכול לחם מצה, היינו לרריך שיהא לחם, ואם אין נקרא לחם אינו יולא, ואיזה שאינו נקרא לחם, כל שאינו מברך המוציא וברכת המזון זה אינו נקרא לחם, ולא הוא לחם נמי לענין מצה, עיין ברכות ל"ו ע"ב סוגיא דחבילה, דמקשה שם על רב יוסף דס"ל פרוזין שאין בהם כוית אין מברכים המוציא, מהאי דליקט מכוון כוית דיאף ידי חובת מצה, ואי לאו לחם הוא לענין המוציא היאך הוא לחם לענין מצה, ועל כרחק כיון דהוי לחם לענין מצה א"כ הוי לחם נמי לענין המוציא, א"כ לדין כל היכי דלא הוי לחם לענין המוציא לא הוי לחם לענין מצה, דאי הוי לחם לענין מצה הוי ג"כ לחם לענין המוציא, ועיין באו"ח סי' קס"ח סי"ד איזה לא נקרא לחם, וכגון חלוט דממעטין מלחם, עיין פירש"י וסו"ט [ברכות שם, ועוד] נברכות.

וְדַע, דאף דאם לא הוי לחם לענין המוציא לא הוי לחם לענין מצה, דאי הוי לחם לענין מצה הוי נמי לחם לענין המוציא כמבואר בסוגיא שהבאתי, מ"מ דוקא אם לא הוי לחם בשום ענין לגבי המוציא בודאי לא הוי לחם לענין מצה, אכן אם הוי פעם לחם לענין המוציא כגון פת הבאה בכיסנין דאם קבע סעודתו מברך המוציא, א"כ הוי לחם לענין מצה, ולא אמרינן כיון דבלא קבע לא הוי לחם א"כ לא הוי לחם לענין מצה, זה אינו, דמבואר שם ל"ח ע"א, האי כובא דארעא מברכין מיני מזונות, מר וזטרא קבע סעודתו עליה וברך המוציא ושלש ברכות, ואמר מר בר רב אשי ואדם יולא זה ידי חובתו נפסקה מאי טעמא לחם עוני קרינן ביה, וכן פסק הר"מ פ"ג מברכות ה"ט דכובא דארעא, היינו שנאפית על גבי קרקע, מברכין עליו בורא מיני מזונות, ואם קבע סעודתו מברך המוציא, ובפ"ו מחמת ומזה ה"ו פסק דאם נאפה ע"ג קרקע יאל ידי חובת מצה, עי"ש, חוין אף דהוי לחם לענין מצה, מ"מ לא מקרי לחם לענין המוציא רק בקבע עליו, אבל עכ"פ בקבע עליו ודאי דין לחם יש לו, כיון דהוי לחם לענין מצה על כרחק יש לו דין לחם מן התורה, א"כ לענין המוציא נמי, רק דסגי אם יהיה לו דין לחם בקבע לענין המוציא ובלא קבע אין לו דין לחם, ומ"מ הוי לחם לענין מצה, וגם לענין המוציא בקבע. ועיין בטור או"ח סי' קס"ח גבי כובא דארעא כז"י שם ד"ה טרוקנין, דכתב דטור סובר דכובא דארעא אפילו לא קבע מברכין המוציא, ומר בר רב אשי חולק על האומרים דוקא קבע, כי באמת אדם יולא ידי חובתו נפסקה, א"כ נקרא לחם לענין המוציא אפילו לא קבע עי"ש, אבל אין כן דעת הר"מ כמו שכתבנו, ועי"ש דהב"י תמה על הטור ונראה לו לדחוק דמר בר רב אשי יחלוק, עי"ש.

וְהִנְרְאָה לענין הטעם לזה דלענין מצה נקרא לחם ולענין המוציא אינו אלא בקבע, דבאמת גבי מצה מה דהוי לחם אינו אלא בקבע, אף שאינו אוכל אלא כוית מ"מ כיון דמצוה לאכול כוית המצוה קבעה, והוא מבואר להדיא בטור סמ"ט חר"ט דע"פ שמואל לאכול אכילת ארעי חוץ לכוכה, והיינו כביצה והוא יומר מכוית, מ"מ בלילה הראשון כיון דמצוה לאכול כוית הוי ליה קבע ואסור לאכול כוית חוץ לכוכה, עי"ש בב"י, א"כ הכי נמי בליל ראשון של פסח הכוית מצה של מצוה אין לך קבע גדול מזה, עי"ש בב"י הסנדרא. חוץ ממה שאפשר לומר דסעודת יו"ט קובעת כמו למעשריו, אך סעודת שבת ויו"ט אינו אלא דרבנן ואין כאן מקומו, אבל המצוה קובעת מן התורה כמבואר בטור שם, א"כ עשו חז"ל ג"כ דין לחם לענין המוציא בקבע, אבל בלא קבע לא, אבל מה שאפילו בקבע אין דינו כלחם לענין המוציא ודאי לגבי מצה גם כן אין דינו כלחם, דאי לגבי מצה דינו כלחם על כרחק דינו לענין המוציא בקבע ג"כ לחם, דלענין מצה לרין לחם, על כן בודאי לרין ג"כ לענין המוציא בקבע כמו מצה, ולפי זה י"ל דאם אכל כובא דארעא ליל ראשון של פסח נלאה ידי חובתו, או בליל ראשון של סוכות, אף דאינו אוכל רק כוית מ"מ מברך עליו המוציא ושלש ברכות, דעל ידי מלות התורה נעשה קבע כמו שביארנו לעיל.

וְיִצְאָה לנו עוד מזה, דכל פת הבאה בכיסנין אע"פ דאין מברכין המוציא מ"מ יולא ידי חובתו נפסקה, כיון דבקבע מברכין המוציא באמת הוי לחם לענין מצה וגם לענין המוציא בקבע, עיין סי' קס"ח דיני פת הבאה בכיסנין. וצוה מיושב מה שהקשה המגן אברהם שם סקט"ו על המחבר שפירש בדעת הר"מ שפת הבאה בכיסנין הוי אם עירב בה דבש, והקשה המגן אברהם הא משמע מדברי הר"מ כאן ה"ו שכתב זה הכלל אם אין מברכין ברכת המזון אין יולאין ידי חובת מצה, וכן משמע בגמרא ברכות >כמו שכתבנו לעיל מהא דמקשה מהברייתא לרב יוסף דחבילה>, והר"מ כאן ה"ו ה' כתב דמצוה שלשה בני פירות יולא ידי חובת מצה, וכיון שיואלא ידי חובת מצה על כרחק הוי לחם לענין המוציא, ואין פסק דאם נילושה בני פירות הוי פת הבאה בכיסנין,

ובמקומות הנ"ל משמע כל היכי דהוי לחם לענין מצה הוי לחם לענין המוציא, עי"ש. ובאמת לא קשה כלל כמו שכתבנו, דכל היכי דהוי לחם לענין מצה הוי לחם לענין המוציא בקבע עליו, כמו שכתב הר"מ להדיא פ"ג מברכות הנ"ל דכובא דארעא מברכין בורא מיני מזונות ובקבע מברכין המוציא, וכאן פ"ו מחמת ומזה הנ"ל כתב דיואלאין ידי חובת מצה כמר בר רב אשי. ותמתי מאוד ממאור עיינו, אף נעלם ממנו דברי הר"מ דסובר בפירוש דע"ג דיואלא ידי חובתו מ"מ מברכין בורא מיני מזונות אם לא בקבע, וגם עיסה שנילושה בני פירות נמי יאלא ידי חובת מצה, ובקבע מברכין המוציא, ואם לאו בורא מיני מזונות, והוא אמת בעצה"י.

עָרַךְ הקשה המגן אברהם [מ]סי' קפ"ח, בהא דמבואר שם סעיף ו' ו' דאם שכח יעלה ויבוא ביו"ט לרין לחמור ולברך, ובראש חדש אין לרין מטעם דאי בעי לא אכיל, אף דאסור להשתנות בראש חדש מ"מ אין חייב לאכול פת, וביו"ט לרין לאכול פת על כן לרין לחמור, והקשו הראשונים א"כ דביו"ט לרין לאכול פת, מאי חילוק יש בין לילה הראשון ליום, ומילוי דביום יוכל לאכול מצה עשירה ובלילה הראשון אינו יולא מצוה עשירה רק מצוה עניה, א"כ על כרחק דמברכין המוציא וברכת המזון מצוה עשירה, דאי לא הכי, אם כן כיון דיואלאין להר"מ במצוה של מי פירות בלילה, א"כ ביום נמי, ואלא מצוה עשירה יולא צוה וא"ל לברך ברכת המזון, ולמה לרין לחמור בשבת להזכיר ביו"ט, וגם זה לא קשה מידי, כי בודאי החיוב ביו"ט לאכול פת או אפילו פת הבאה בכיסנין כגון מצה עשירה, אבל עכ"פ הרבה דיהיה קביעות סעודה ובפחות מזה לא יאל, א"כ לרין לחמור. וא"כ לפי מה שכתבנו נפקא מינה ג"כ, אם אכל בליל פסח אפילו כוית, כיון דהוי קבע דהמצוה קובעת מן התורה ומחייבתו לברך המוציא וברכת המזון, א"כ אם שכח מעין המאורע לרין לחמור.

הַבְּרִיאָה לפי מה שכתבנו, דודאי היכא דהוי לחם לענין מצה ודאי הוי לחם לענין המוציא אך בקבע, והטעם, נהי דמן התורה הוי לחם, מ"מ ברכה היא רק דרבנן והם אמרו דבדלא קבע אין לרין אע"ג דהוי לחם, וכן ברכת המזון, כיון דאם אינו שבע אינו אלא דרבנן, א"כ הם אמרו נפת הבאה בכיסנין וכדומה דאם לא קבע אינו חייב בברכת המזון, אבל זה אין תלוי בחבירו כלל, דאפילו אם מברכין בורא מיני מזונות ומעין ג' מ"מ הוי לחם לענין מצה, כמו כובא דארעא שמבואר להדיא כן בר"מ כמן שביארנו, אך עכ"פ דין לחם יש לו בקבע עליו, והוי ליה כמו מצוה דהוי קביעות מחמת התורה. גם מה שכתב המגן אברהם שם, דכאן מיירי בחלב ושמן ודבש דגם לגבי מצה אינו יולא לשיטת הר"מ פ"ו מחמת ומזה ה"ו עי"ש, אינו יודע מה ענין זה לזה, דהטעם דהוי ליה מצוה עשירה ותמעט מעוני אבל מ"מ לחם הוי, והעיקר כמו שכתבנו דבאמת הוי לחם לענין מצה, אך חז"ל לענין המוציא אמרו היכי דלא קבע אין לרין, ובקבע, כיון דגבי מצה הוי ליה קבע דמחמת המצוה הוי לחם, א"כ בקבע הוי ליה לחם לענין המוציא.

אָךְ מה שהקשה מדברי הגמרא ברכות שם, דמקשה לרב יוסף מהא דליקט דיאלא ידי חובת מצה אף שאין בפירוזין כוית, ורב יוסף סובר דמברכין בורא מיני מזונות, וכיון דהוי לחם לענין מצה למה לא הוי לחם לענין המוציא, ולדעת הר"מ אף דהוי לחם לענין מצה למה לא הוי לחם לענין המוציא, בלא קבע. כבר הרגיש בקושיא זו גם הלחם משנה פ"ג מברכות ה"ט, עי"ש מה שחירך, ולענין לא קשה, כיון דרב יוסף אמר סתמא דמברכין בורא מיני מזונות ולא אמר דאם קבע מברכין המוציא, נראה דסובר דאף בקבע לא הוי לחם כמו גבי כובא דארעא דמבואר להדיא שם ל"ח ע"א דאם קבע מברכין המוציא, וכן גבי פת הבאה בכיסנין מבואר להדיא שם מ"ב ע"א, אבל מדברי רב יוסף נראה דאפילו קבע, א"כ מקשה שפיר, כיון דהוי לחם לענין מצה על כרחק מיקרי לחם עכ"פ בקבע, כמו מצוה דמיקרי לחם מן התורה ומזה הוי כמו קבע, וכן באמת להלכה לפי מה דמסקי שם ל"ז ע"ב דחלוני בחוריתא דנהמא, ואם אין לו חוריתא דנהמא מברכין בורא מיני מזונות, הוא אפילו בקבע, וכן נראה מדברי הר"מ פ"ג מברכות, דדוקא בה"ט גבי כובא דארעא ופת הבאה בכיסנין מציא דין זה דבקבע מברכין המוציא, אבל בה"ו דיניס אלו דחבילה סתם הדברים, וכן מבואר להדיא במגן אברהם סי' קס"ח סק"ח דבנהו דיניס דחבילה לא מהני קבע, כן נראה לענין נכון וברור. שוב פקחתי עיני וראיתי בפרי מגדים שם [אשל אברהם ס"ק ע"ו] הרגיש על המגן אברהם, ותמה עליו מהא דכובא דארעא ומצוה עשירה, ונהייתי שכיוונתי לדבריו, אך לא ביאר כמו שביארנו.

וְהַצְוֵרָה לדינא ג"כ, דאם אכל בליל פסח כוית טרוקנין, היינו כובא דארעא או פת הבאה בכיסנין, דיואלא, או בליל ראשון של סוכות שאכל בסוכה פת חו, אף שלא קבע רק אכל כוית, מ"מ מברך המוציא וברכת המזון,

שכח יעלה ויבוא

פת הבאה בכיסנין

טענות יורט פת הבאה בכיסנין

ז) עיין ר"ן סוכה י"ב ע"ב (מדפי הרי"ף) ד"ה מתניתין, ומג"א סי' קפ"ח סק"ט.
ח) וכ"כ בראש יוסף ברכות ל"ח ע"א ובשו"ע הרב סי' קס"ח סק"ח בהגה (מנחת סולח).
ה) ע"ע להלן מצוה שכ"ה אות י"ג שהביא דלאו דוקא בלילה הראשון אסור לאכול כוית חוץ לסוכה.
ו) עיין ביצה ל"ה ע"א, ושו"ע יו"ד סי' של"א סעיף פ"ג ופתחי תשובה שם סקי"א.

מזוה, אך מדכתב פ"ח הי"ג מי שאין לו אלא כוית מצה משומרת וכו', וכן הוא כרי"ף בסוף פרק ערבי פסחים [כ"ז] ע"א מדפי הרי"ף, א"כ מבוחר דכיהים ג"כ דמנה לריבה שימור לשם מצה מצוה. וכן בפ"ו ה"ט כתב הר"מ דחלוה תודה ורקיקי נזיר אין יוצאין בהם, הטעם דכתיב ושמרתם את המצות, יאלה זו שאינה משמרתם אלא לשם זבת, כרבה כאן, ע"ש.

והנה מהו זה השימור ומאיה זמן מחשיל, עיין בש"ס כאן מ' ע"א, דרשב סבירא ליה שימור דלישה לאו שימור הוא, וצריך שימור קודם הלישה, וסובר דמשעת קליה בעיני שימור לשמה, ומבואר שם דסובר דשימור מתחילתו ועד סופו בעיניו, והביא ראיה שם מצנקות של נכרים דאינו יוצא ידי חובתו, ולמה לא, ליעבד שימור מקודם אפיה, על כרחק שימור מעיקרא בעיניו, והגמרא דמי דהתם בעיניו דנחית לשימור, כגון בשעת לישה שנתנין מים בעיסה, לא היה לה שימור, אבל אם משומר בשעת לישה סגי, ואפילו הכי לא הדר ביה רבא, ע"ש. והרי"ף פסק כרבא דשימור דלישה לאו שימור הוא. ועיין ר"ן דקודם לישה צריך שימור, מ"מ אפשר לא בעי משעת קליה רק למנוה מן המוצר, ע"ש. ודעת הרא"ש לפסוק דשימור דלישה הוא שימור, אך למנוה מן המוצר צריך שימור קודם, ע"ש שהביא דיעות בזה. ועיין בטור או"ח סימן ס"ט וב"י באריכות.

ג. ב"י ובקצת כ"י "מקום", ועיין פסחים מ"ב ע"א וש"ע סי' תני"ט.

שמנואר בגמרא [פסחים ל"ט ע"ב], עיין מגן אברהם [סי' תע"א סק"ה], אבל אם הרוז מי פירות אפשר בלאו הכי לא ילא, לאותן השיטות שהבאחי לעיל [ד"ה ומ"מ], דלא קריין לא תאכל חמץ רק בחמץ גמור שחיבצין כות, וזה הוא רק בלאו, אבל ברוב מים הוא חמץ גמור, ומ"מ אינו יוצא מחמת מצה עשירה, ומכאן ראייה לדכיהים דהוי חמץ גמור ברוב מים כמו שהבאחי לעיל, מש"ס דפסחים ה"ל. ועיין רא"ש בסוגיא שם [אות י"ג] שכתב לדעת הרי"ף אפילו מי פירות עם מים אינו מחמץ, והקשה עליו מהא דמנחת נסכים דמבואר במנחות נ"ו ע"ב דמרבא לחימוץ, אף דמי פירות אינו מחמץ מ"מ מגבלה במים וכשרה, חזינן דהוי חמץ, ולפי מה שכתבנו דברוב מים

לכ"ל עלמא סבירא ליה דהוי חמץ גמור, א"כ מרבא מנחת נסכים אף דאיכא רוב מים, אף דלא שכיחא כי יש הרבה שמן, מ"מ משכחת לה בהיה מים הרוב, על כן מרבא דעובר על לאו גבי מנחות. ועיין ג"ל"ח [שם ל"ט ע"ב ד"ה יתשה] הקשה, לדעת הרי"ף כמו שסובר הרמב"ן [הנ"ל] דאם אינו מחמץ אפילו עם מים, א"כ למה לי קרא מחמת מצה עשירה חפוק ליה דלא בא ליה חימוץ וכתיב לא תאכל עליו חמץ, כבשרת הרמב"ן לעיל. הא גמי לא קשה, דאפילו ברוב מים דשייך חימוץ אפילו לשיטת הרי"ף, מ"מ אחמעט מחמת דהוי מצה עשירה, ומנה עשירה הוי [אפילו] במיעוט מי פירות (אפילו) [אם לא] מעט דמעט כמו שכתבנו, ואין כאן מקום להאריך בפרטי העניינים.

ודוקא אם נתן מי פירות במנה קודם אפיה הוי מצה עשירה, אבל אם נתן עליה מי פירות לאחר אפיה לא הוי מצה עשירה, עיין השגות הראב"ד פ"ו ה"ה דהתוספתא כאן פ"ב הי"ג מיירי שחיבלה משאפיה. ועיין פרי חדש סי' תנ"ה סק"ו הסביר לזה, וכתב שכן מוכח בתוס' פסחים מ"א ע"א ד"ה אבל.

ועיין מגן אברהם סי' תס"א סק"ו, דמנה שרויה אף דיוצאין בה"ט, דוקא אם שרויה במים אבל לא ביינו, וכתב דכן משמע מלשון הרי"ף והר"מ והרא"ש. ובאמת מלשון הרי"ף [כאן י"א ע"ב מדפי הרי"ף] והרא"ש [כאן אות י"ו] שכתבו דזקן או מולה מרכיבין במים, משמע כן דבמי פירות לא, אבל בר"מ לא מלאמי משמעות לזה"ל. ומה שכתב דמבטל טעם, אינו יודע מנא ליה, דזה הוי כמנה עשירה, ולשיטות אלו דמנה אפיה אינו מויקא, א"כ מה איסור יש בזה. אך אם אין בהם כוית בפרורין, ילא מתורת פת אפילו במים, עיין סי' קס"ח [סי'א] והבאחי למעלה [ריש אות ו'].

ועיין שער המלך פ"ו מחמץ ומנה ה"ה [ד"ה מנה] מפלפל ומביא קושא מהא דמקשינן בש"ס כאן ל"ח ע"ב על חלות תודה ורקיקי נזיר למה לי טעמים המבוארים שם חפוק ליה דהוי ליה מצה עשירה, ומשני רביעי' הוא מתחלקת וכו', הא בלאו הכי ריקיין הוי מושחין אותו אחר אפיה, עיין מנחות [ע"ד ע"ב] ור"מ פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ח, א"כ לא הוי ליה מצה עשירה אפילו בשמן הרבה, ע"ש שכתב דהקושא היא מחלות תודה, ע"ש. ואפשר לומר דחילוק יש, אם המנחה הם זקן ומושחין אחר"כ לא הוי ליה מצה עשירה, דאין הטעם נכנס בתוכה כל כך, אבל כשהם רוחצין כיון דבולעים א"כ אפשר דהוי ליה מצה עשירה דבולעים הרבה וניכר הטעם, וכמדומה לי שראיתי חילוק זה בביצה ספר ונשכח ממני מקומו.

שימור לשמה (ב) [ח] שימור וכו'. עיין פסחים ל"ח ע"ב דחלות תודה ורקיקי נזיר אינו יוצא בהם, דכתיב [שמות י"ב, י"ו] ושמרתם את המצות, משמרתם לשם מצה ילא שאינה משמרתם לשם מצה לא ילא, ופירש"י כל שימור שאמה משמרה שלא תחמץ התכוין לשם מצה של מצוה, יאלה זו שלא נשמרה לשם מצה של מצוה פסח, ע"ש. א"כ מבוחר דלריך שימור לשמה, והוא גזירת הכתוב כמו קרבנות [נחמים ד' ע"א] וכתיבת הגט [גיטין כ' ע"א]. וכן מבוחר כאן מ' ע"א צנקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כוית מצה באחרונה, והאי צנקות של נכרים לכל השיטות עכ"פ ידעינן ודאי שלא נתחמץ עיין שם ברש"י ור"ן ורא"ש, אך מ"מ אין יוצא ידי חובת המצוה דלא נשתמר לשם מצה מצוה. וכן הוא בחולין ד' ע"א מצה כותי מותרת ויוצא ידי חובתו בפסח, ומקשה הש"ס פשיטא, ופרש"י כיון דמותר לאכול מהיחי מיחי לא ילא ידי חובתו, ומתוך מהו דחייב לא נקיאי בשימור, ופרש"י אף דאינו חמץ מ"מ לא נשתמר לשם מצה מצוה ואינו יוצא, ע"ש, מבוחר להדיח דמנה מצוה גזירת הכתוב דבעי שימור לשמה. ועיין בהרב המגיד כאן פ"ה ה"ט כתב דאינו מבוחר בר"מ לענין שימור אם יש אחיה חילוק בין מצה של מצוה לשאר

וענין לישתן, ובאי זה מים יגלושות, ושיעור אכילתן לכל הפחות, ויתר פרטיה, מבוארים בפסח ראשון [פסחים פרקים ב' וג'].

והנה לענין פשוט, למאן דסובר דשימור דלישה לאו שימור הוא וגזירת הכתוב דהשימור מתחיל קודם הלישה, מ"מ בודאי דלריך לשמור בשעת הלישה ג"כ, כי אין סברא דקודם יהיה צריך שימור ואחר זה אין צריך, אלא לדלידה מתחיל השימור קודם שנתקרב אל המים, כגון משעת קליה או משעת טחינה, עיין בר"ן, א"כ מעט שמחיל צריך בכל עשיה ועשיה עד האפיה כל זמן שיכול להחמץ שימור לשמה, ולישה הוא כל שכן, דאו השימור צריך ביותר כיון שגא עליו מים, א"כ כל עשיה ועשיה מקליה ועד אפיה צריך שימור לשמה. ולמאן דסובר דאין צריך שימור קודם, וגזירת הכתוב דבשעת לישה מתחיל השימור וקודם לזה אינו בכלל המצוה דושמרתם, מ"מ מלישה ועד אפיה דהיינו העריכה ג"כ צריך שימור לשמה. הכלל כולם מודים מעט שמחיל השימור צריך לשמור עד לבסוף, דהיינו אחר האפיה דלא יוכל להחמץ עוד, רק הם מחולקים מאימת מתחיל זמן השימור, וקצת פוסקים סוברים כרבא דהוא לעיכובא קודם הלישה, וקצת פוסקים סוברים מלישה ואילך, עיין בטור וב"י סימן הנ"ל. ועיין מגן אברהם שם בריש הסימן מביא דלישה ועריכה ואפיה אסור על ידי חרש שזטה וקטן, ואפילו לנקוב המצות, כי הכל צריך כוונה לשמה, ע"ש. וכל זה נראה לענין פשוט.

והנה נראה דהא דגזרה תורה דלריך שימור לשמה, היינו כל עשיה עד שאינו ראוי להחמץ, כגון לאחר אפיה דאו לא שייך שימור דאינו ראוי להחמץ, וא"כ לשיטת הסוברים דשימור דלישה לאו שימור הוא אלא דלריך לשמור קודם לישה, נהי שכתבתי למעלה דגם אלו מודים דגם בשעת לישה צריך שימור, מ"מ דוקא אם יש חשש חימוץ בשעת לישה צריך ג"כ שימור, אבל אם לא נמי פירות, לדעת הר"מ שכתבתי למעלה [ריש אות ז'] דחזן מאריבעה משקין יוצאין בפסח והוי לחם עוני, אין צריך שימור מלישה ואילך, ומ"מ נתקיים ושמרתם, דגזרה התורה שיהא צריך שימור לשמה קודם הלישה בעודן חטים או קמח, כי אינו מפורש בגזרה באיזה עשיה צריך שימור, אך פירשו לנו ז"ל דלריך שימור, וכמו דלאחר אפיה אין צריך שימור דאינו מחמץ, ומ"מ נתקיימה המצוה בקודם אפיה, א"כ ג"כ יכול לעשות בשעת לישה שלא חימוץ, וכלה זמן השימור, ומ"מ נתקיימה מצוה שימור בקודם לישה בעודן קמח או חטים, דאו אי אפשר שלא יהיה זמן שאינו בא לידי חימוץ, וצריך שימור. אבל לסוברים דאין צריך שימור קודם לישה רק מלישה ואילך, א"כ קודם הלישה אינו בכלל מצוה זו, רק מלישה ואילך, א"כ אסור ללוש המצות בדבר שאינו מחמץ כי לא נתקיימה מצוה שימור, דעתה אין צריך שימור וקודם לזה ג"כ לא צריך, ובאמת גזירת הכתוב דלריך שימור, על כרחק החיוב ללוש דוקא במידי דמחמץ כדי שחתיקים מצוה שימור לשמה, כן נראה לענין דלאותם הסוברים בעינין שימור קודם לישה סגי בשמור דקודם לישה אם מעט הלישה אין צריך שימור, אבל אם מעט הלישה צריך שימור, ודאי לא ילא אף ליעשה זו עד שעושה שימור ג"כ בלישה, ואחר הלישה עד שעה שאינו ראוי להחמץ כמו שביארנו למעלה.

ולפי זה ינחה דברי הר"מ שהבאחי למעלה [אות ז'] דסובר יוצאין אם נילוש במי פירות לחוד ואינו נקרא מצה עשירה, שקשה עליו קושית הרמב"ן

(ט) ע"ע להלן אות י' ד"ה ועיין פר"ח.
(כ) וע"ע להלן אות י'.

(ז) עיין למעלה ריש אות ו'.
(ח) בר"מ פ"ו מחמץ ומצה ה"י כתב "שאין לו רקיק במים", ויל"ע.
(י) בשער המלך שם חילוק כן.

משעת לישה

עשירה ע"י חרש שזטה וקטן

שימור בר"ש במי פירות

[שהבוא שם ד"ה שוב] כיון דליתו מתחמך א"כ היאך נחקים ושמרתם, ולפי מה שכתבנו לא קשה, דהר"מ קאי בשעת הרי"ף רבו דסובר דשימור קודם בעינן, דשימור לישנה לאו שימור הוא, עיין בר"מ כאן פ"ה ה"ט, א"כ נחקימה מלות שימור קודם הלישה ויכול ללוש במי פירות אע"ג דליתו מתחמך. וזוה לא קשה קושיה הרמב"ן שהקשה על הרי"ף דהיאך אפשר לפרש בלא מים דהא בעי שימור בשעת לישה ואפייה, ובאמת לדעת הרי"ף אין צריך ודי בשימור שקודם לישה. ומה שהביא הרמב"ן ראייה מהירושלמי פ"ב ה"ד דאין יוצאים ברבוכה לזרין שימור עי"ש, נראה דבעי שימור דוקא בשעת לישה. באמת מהירושלמי אין ראייה, דהירושלמי לשיטתו אויל דשימור לישנה הוא שימור, כמ"ש תוס' בי"ה ג' ע"א סד"ה גזירה, דמבואר בירושלמי [שבת פ"ו ה"ב, בי"ה פ"א ה"י] דביו"ט אסורים מן התורה כל מלאכות דקודם לישה, שנאמר [שמות י"ו, ט"ז] אך אשר יוכל לכל נפש וכו' וסמך ליה ושמרתם את המצות, היינו מלישה ואילך, א"כ מבואר להדיא בירושלמי דשימור דלישה הוא שימור, א"כ בעינן שימור דוקא בשעת לישה, אבל לשיטת אלו דקבירא להו דוקא שימור מעיקרא בעינן, א"כ סגי א"כ בשימור מעיקרא כמו שכתבנו לעיל. וידוע דעת רוב ראשונים ומכללן הר"מ ז"ל בפ"א מיו"ט ה"ו, דסוברים דקבירא ושאר מלאכות קודם הלישה אינו אסור אלא מדרבנן, ואפשר כיון דסובר דשימור משעת קבירה, א"כ הוא ההיקש ג"כ בקבירה ושתי קבירה, או אפשר מטעם אחר עיין פרי מגדים בפתיחה להל' יו"ט פ"א אות י"א], או אפשר דלא קבירא להו כהירושלמי, ואין כאן מקומו. עכ"פ כיון דקבירא ליה כדעת רבו הרי"ף א"כ סגי בשימור הקודם ללישה, ושפיר יכולין ללוש במי פירות לחוד ויוצאין בה.

וְכַהֲנֵי שהביא הרמב"ן ראייה מש"ס דלין ל"ח ע"ב ממלות חודה, לפי מה שכתבנו אין ראייה, דמעת שמתחיל השימור ודאי צריך שימור בכל עשיה ועשיה כל זמן שיוכל להחמך, א"כ מלות חודה ורקיני נזר שנילושין במים ויכול להחמך ודאי צריך שימור בשעת לישה ואפייה ג"כ, כיון דראוים להחמך, וכולי עלמא מודים, אבל אם עשה שימור באיזה עשיה שהיתה צריכה שימור ואח"כ נעשה בענין שאינה יכולה להחמך, ודאי סגי השימור שהיה קודם, כמו לאחר האפייה דאין צריך שימור, הוא הדיון אם בעת הלישה נעשה בענין שאין צריך שימור ג"כ ד, ומ"מ נחקימה מלות שימור. אבל לשיטת הסוברים דאין צריך שימור קודם הלישה, א"כ מלות התורה דשימור בעי מלישה ואילך, צריך עכ"פ בשעת לישה שיהיה ראוי להחמך, כדי שמתקיים מלות שימור, כן נראה לענ"ד.

טו] וְהִנְהִי בעניינים שצריכין לשמה מנינו פעמים שסתמא הוא לשמה, רק אם עוקר בפירוש שלא לשמה כמו גבי קרבנות, עיין ריש זבחים ב' ע"ב, וכמה עניינים דסתמא לאו הוא לשמה, כמו גיטין כמבואר שם, וצריך בפירוש לשמה. ועיין תוס' גיטין כ"ג ע"א ד"ה עכו"ם לדעתיה, דמילה ג"כ סתמא לשמה, ועיין מנחות מ"ב ע"א וזבחים' שם ד"ה ואל, ובעוד כמה מקומות. והנה מזד הסברה נראה דשימור כיון שצריך לשמה דוקא במפרש, אבל סתמא לאו לשמה קאי, כי כמה פעמים אוכל אדם מזה בלא פסח, וגם לשאר ימי הפסח צריך למצות, על כן ודאי בלש עיסת מזה סתמא לאו לשמה קאי. ועיין פרי חדש סי' ת"ס סק"א כתב ג"כ דסתמא לאו לשמה קאי, ועי"ש שהביא ראייה מחולין ד' ע"א שהבאתי לעיל [ריש אות ח'], דמקשה פשיטא דיוצא במצת כומי כיון דרשאי לאכלו, ומתוך מהו דמימא לא בקיאי בשימור וכו' היינו לשם מצוה, ואי אמרינן סתמא כשר ויוצאין מאי איכפת דאין בקיאי בשימור, וכן בצקות הנכרים [פסחים מ' ע"א], לדעת תוס' גיטין ומנחות [הנ"ל] דגוי הוא כסתמא, ועי"ש עוד דפוסק כן דסתמא לאו לשמה.

וְהִנְהִי מבואר בסוכה ט' ע"א סוכה ישנה בית שמאי פוסלים וצית הלל מכשירין, וסוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום כסתמא, אבל עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה, ועי"ש ברש"י דאם עשה סוכה כסתמא חוץ שלשים לחג כיון דשואלין ודורשין הוא סתמא לשם חג, אבל קודם שלשים סתמא לאו לחג, אבל אם בפירוש עשאה לשם חג כשרה. ובגמ' מפרש דבית שמאי ילפי מקרא דעשיית המלאכה צריכה להיות לשם חג לשם מצות המלך, ובית הלל סברי דאין צריך, ובית הלל לא ילפי דאצטרך קרא לדבר אחר, עי"ש בסוגיא. והנה הלכה כבית הלל כידוע, וסוכה גנב"ך ורקב"ש כשרה, עיין שו"ע או"ח סי' תרל"ו, ואפילו לדעת בית הלל צריך לתדש בה דבר, והוא רק מצוה מן המצוות, עי"ש בראשונים ואחרונים.

וְתָוִם שם ד"ה סוכה, מביאין ירושלמי [שם ה"ב], מזה ישנה פלוגתא דבית שמאי ובית הלל, א"כ יוסף דברי הכל הוא כיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברור הוא שלא דקדק בה, עכ"ל. ונראה דאם דקדק בה בודאי פלוגתא, וסוברים בית הלל דכשר, וגם לבית הלל אם לא דקדק בה אסור לאכול אפילו כל

ש"ת סוכה סתמא

מצה ישנה

הפסח. ואני תמה מאד על הירושלמי היאך מזה ישנה תלוי בפלוגתא דבית הלל מכשירין כמו סוכה, הא טעמא דבסוכה אין צריך עשיה לשמה, אבל במזה מבואר להדיא בש"ס דלין פסחים ל"ח ע"ב וגם בירושלמי שהבאנו [למעלה אות ח' ד"ה ומה] דשימור לשמה הוא מן התורה, וא"כ היאך מכשירין בית הלל מזה ישנה כסתמא אפילו אם דקדק בה, הא בעינן לשמה מן התורה וישנה לאו הוא לשמה, והיאך תלוי בסוכה, והיא אכלי תמיה גדולה, דודאי גם בית הלל פסלי כיון דהוי שלא לשמה דהיינו לשם מצת מצוה. וראיתי בפני יהושע סוכה שם הקשה על הירושלמי מאי טעמא פוסלים בית שמאי, בשלמא בסוכה יש להם קרא חג הסוכות אבל במזה מלן דבעי לשמה, וכתב דאפשר ילפי ט"ו ט"ו מחג הסוכות, ומפלפל בזה. ותמה תמה אקרא על רבינו הפני יהושע, היאך העלים עיניו מסוגיית הש"ס בפסחים ורוב הפוסקים בפי' ת"ס דמזה בעי כונה מן התורה, >עיין ט"ו שם סק"א דעתו שהוא אסתמא, והפרי"ח שם סק"א חמה עליו, < עכ"פ היה לו לפלפל בזה אם יש לו שיטה אחרת בענין זה, ואדרבא אני חמה על הירושלמי והתוס' שהביאו הירושלמי דבית הלל סברי דיוצאים, ובאמת מסוגיית הש"ס דלין מבואר דמן התורה צריך לשמה, וא"כ גם בית הלל מודים במזה. **וְצִירֵיךָ** פרי חדש סי' מ"ח הביא תוספתא פ"ב ה"ג, יוצאין במזה ישנה והוא שעשאן לשם פסח, וזה נוחא כיון דעשאן לשמה, וקא משמע לן התוספתא דאפשר היה הסברה דדוקא בערב פסח כמבואר שם, ואחר זה מביא הירושלמי הזה ג"כ, ובירושלמי מבואר להדיא שלא עשאן לשם פסח והטעם דלא דקדק בה, והוא תמיה מיפוק ליה דבית הלל מודים כיון דלאו הוא לשמה. וגוף הדיון דמבואר בירושלמי שלא דקדק בה תמיה, ובאמת בגמ' דידן מ' ע"א דבצקות הנכרים אדם אוכלם בפסח, ולרש"י אף דלא ראה כלל כיון דליכא סימני חמץ, א"כ מכל שכן בישראל בלא דקדק, אך לשיטת הראשונים [ועיין למעלה ריש אות ח'] שכתבו שראה ישראל שעשה בלי חמץ רק שלא שמרה לשמה, נוחא דבלא דקדק בה אסורה באכילה, עכ"פ דברי הירושלמי תמוהים לענ"ד, וכן החוס', ולא מלאמי מי שהטעורר בזה.

וְהִנְהִי עכ"פ מהירושלמי מזה שיה לכוכה, וכן להתוספתא דיוצאים במזה ישנה ובלבד שיעשה לשם פסח, א"כ דוקא מזה ישנה דסתמא לא נפק, אבל אם נעשית חוץ שלשים יום קודם לפסח הוא סתמא כלשמה כמו סוכה, ולא מלאמי להפוסקים שיציאו דין זה דחוק שלשים יוצאים במזה אף כסתמא.

[י] וְצִירֵיךָ סי' ת"ס דאסור ללוש ולאפות על ידי חרש שוטה וקטן דלאו בני לשמה נינהו, ובגדול עומד על גביו עיין ב"י בצרכיה, והדברים עתיקין בכמה עניינים בגיטין וחליצה ושחיטה בחולין. וגם החילוקים בין חרש וקטן לשוטה לענין הדברים שצריכים כונה יש להאריך, ועיין בראשונים ואחרונים ב"י. ולפי מה שכתבנו [באות הקודמת] דחוק שלשים הוא סתמא לשמה, מ"מ חרש שוטה וקטן פסולים, חדא דאף במקום דסתמא לשמה מ"מ חרש שוטה וקטן פסולים דגרועים מסתמא, עיין תוס' זבחים ב' ע"ב ד"ה זבחים, וחולין י"ב ע"ב ד"ה קטן, וחוק לזה דאלם לא שייך סברה זו כיון דשואלין ודורשין סתמא עושין לשמה, כפרש"י סוכה ט' ע"א, כי אין להם מחשבה, אך מ"מ אפשר לומר דממילא לשמה קיימי, אך באמת הם גרועים וכו' כמו שביארנו.

וְבִגְדֵיךָ עומד על גביו מבואר בב"י שם דפסול דגוי אדעתיה דנפשיה קעביד. לדעת תוס' שם בסוגיא [שהבוא בריש האות הקודמת] דגוי הוא סתמא, וכל היכי דהוי סתמא כשר אינו מוזק מה דעושה אדעתיה דנפשיה, א"כ קודם לשלשים לחג דסתמא פסול, א"כ ודאי פסול, אף דאדעתיה דנפשיה קעביד והוי סתמא, דסתמא פסול, וגם בחוק שלשים לא שייך אלא כיון דשואלין ודורשין הוא סתמא לשמה, כי לגבי גוי לא שייך שואלין ודורשין, על כן פסול אפילו חוץ שלשים ואפילו עומד על גביו, ועי' ט"ו סי' תרל"ו [סק"ג]. וכבר כתבתי [באות הקודמת] דנראה מראשונים דמן התורה בעי כונה, ובט"ו סי' ת"ס סק"א אין דעתו כן, והשיגוהו האחרונים [עיין פרי חדש שם]. וגם נראה מדבריו [של הפרי חדש] דאף להסוברים דהשימור יהיה משעת קבירה ב"י, מ"מ [אין] השימור [הוא] שצריך כונה לשם מצת מצוה, ועי' ט"ו שם מחלק בזה, ויש לפלפל וצריך אריכות גדולה.

וְאִם עשה גוי ישראל עומד על גביו, עיין רש"י [שו"ת מ"א סי' כ"ו], הוצא בב"י שם דפסול דגוי אדעתיה דנפשיה קעביד, עיין הל' גיטין [ר"מ פ"ג מגירושין הל' ט"ו-ט"ו, טו"ט ע"א אבה"ע ריש סי' קכ"ג], ואחרונים מפלפלים שם אי גוי ודאי אדעתיה דנפשיה קעביד, א"כ פסול בודאי, או אפשר דאדעתיה דנפשיה קעביד והוי ליה ספק, ואין כאן מקום להאריך. ועיין מגן אברהם ריש סי' ת"ס כתב, לשיטת הרא"ש גבי עיבוד דסח"מ דמהני גוי ישראל עומד על גביו עיין סי' ל"ב ס"ט, א"כ הוא הדיון הכא. והנה סברה הרא"ש

תוך שרלושיו י"ד

חש"י ובגדול עומד ע"י

גוי וישראל עומד ע"י

(כג) ראה השיטות באריכות בליקוטי סופר כאן סוג חש"י.
(כד) וע"ע למעלה אות ח' ד"ה והנה מהו.

(כא) וכן הוא באור זרוע הל' פסחים סי' רמ"ט, אמנם בריטב"א פסחים מ' ע"א ד"ה והא, נראה שסתמא כלשמה, ועי"ע בפרי מגדים סי' ת"ס משבצות סק"א (מנחת סולת).
(כב) כן העירו בצל"ח שם ובפרי מגדים סי' תרמ"ג משבצות סק"ד (מנחת סולת).

נהלכות קטנות ה' ספר תורה אות ג' דבשלמא גבי גט דבעינן כתיבה כל התורף לשמה, וזה אינו עושה הגוי על דעת ישראל, אבל בעיבוד דדי שיתן העורות לעיבוד לשמה, עושה לשמה, ע"ש, וא"כ כאן בלישה דכל הלישה צריך לשמה, והוה דומיא דתורף בגט דאמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד. אך באמת גבי לינייה דבעינן טויה לשמה, מביא בב"י ופסק בשו"ע סי' י"א ס"ב, דלהרא"ש מהני אע"ג דבעינן כל הטויה לשמה והוא זמן ארוך, מ"מ אמרינן להרא"ש דמהני. ועיין שם בדגול מרצנה השיג על המחבר וכמו דהוה דוקא בעיבוד, אבל גבי טויה גס הרא"ש סובר דדומה לתורף הגט. אחר זה ראיתי בנודע ביהודה תינא יו"ד סי' קע"ה חמה על הב"י, ומביא לשון הרא"ש דנראה להדיא דדוקא בעיבוד דדי ברגע אחד לשמה בשעה שנתן לתוך הסדי, אבל גבי טויה דכל הטויה צריך לשמה א"כ הוה ליה כמו תורף הגט. א"כ הכא נמי ודאי כל הלישה צריך שימור בכל רגע וצריך שימור לשמה, א"כ הוה ליה כמו תורף הגט דלא מהני עומד על גביו. ובספר [גור אריה יהודה חלק או"מ סי' קפ"ו, מהרב המחבר ספר] יעלת חן, השיג על הנודע ביהודה, ואין דבריו מוציאים ויתבאר במקום אחר א"י.

אינו משומר אחד שאינו עושה מעשה

ועיין פרי חדש סי' תנ"ג סק"ד מפריז על המדה, ודעתו לפסוק דלא יא יד חובת מצה אם אינו משומר משעת קצירה, ובמקור חיים שם סק"ג השיג על הפרי חדש מהירושלמי חלה פ"ב ה"א שהביאו תוס' ר"ה י"ג ע"א ד"ה דאקריבו, אלא מעתה לא אכלו ישראל מצה כשנכנסו לארץ משום חדש, אלא מה שגרי נכריים היו מביאין להם, מבואר אף דלא היה משומר משעת קצירה יולאין בהם. ולא ידעתי מה ראיה מירושלמי, ודאי הירושלמי סובר דשימור דלישה הוה שימור כמו שהבאנו לעיל [סוף אות ח'], דליף דמלאכותי קודם הלישה אסור מן התורה ביו"ט דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וסמוך ליה ושמרתם את המלות מלישה ואילך וכו', כמו שהבאנו לעיל, אך הר"מ דלא סבירא ליה כן [עיי"ש ד"ה ולפי זה], א"כ אין הוכחה מהירושלמי. והפרי חדש דעתו דמגמרא דידן משמע כן ופשוטיה, ועיין לעיל וצדקיהו.

א"כ הוה ליה כמו תורף הגט

שימור ע"י אחד שאינו עושה מעשה

והנה מכל מה שכתבתי מבואר, דהעושה המעשה כגון הלש וכדומה צריכים שיכוונו לשם מצוה, עיין בב"י סי' ת"ס וטור ופרי חדש. ולא הביישן למד לא אצוה לאמר מנלן לכל הראשונים דין זה, נהי דבעי שימור לשמה, מ"מ אינו דומה כלל לגט או לזבחים, דגבי גט כתיב [דברים כ"ד, א'] וכמו לה, דרשינן [בגמ' כ' ע"א] דמעשה הכתיבה יהיה לשמה, א"כ צריך הכותב לכונן, על כן אם חרש שוטה וקטן כותבין, לשיטת שמהני באחרים עומדים על גביהם ומלמד את הקטן שיכוין כי הוא צריך לכונן, >עיין סברת דבינו יונה בב"י שם דכונת העומד על גביו ככונת עושה המעשה, כיון דהוא אפשר ע"י שליח, אבל בתלמוד לא שייך זה, וכן בוצאים ד' ע"א ילפינן מקראי דהשמיטה והקבלה והזריקה צריכים כונה, א"כ צריך לכונן העושה המעשה, א"כ כשעושה מעשה זה מי שאינו בר כונה, צריכים לזווא לאלו העניינים אם עומד על גביו אי מהני, ויש עושים אדעתיה דנפשם, עיין באריות באלו העניינים. אבל כאן וכי מבואר בתורה דאיה מעשה אי הלישה או הקצירה צריך לשמה, רק מבואר דהשימור צריך לשמה, א"כ העיקר הוא השימור, א"כ אפילו לש גוי או חרש שוטה וקטן וישראל עומד ומשמר לשמה למה לא מהני, ואפילו הם אינם מכוונים, כיון דישראל שומר והוא מכיון לשמה, ואינו דומה לחלות תודה דעומדים לתודה, אבל בכל המלות העיקר הוא השימור, א"כ מאי זה שפשוט צראשונים דהלש והאופה צריך שיהיו בר דעת בר כונה, ילוש מי שירצה, והישראל העומד הוא השומר והוא מכיון לשמה, ובכל הראשונים הג"ל מבואר דגם כאן עיקר העושה איזה מעשה במלה צריך שיכוין, ואינו יודע מהיכן נלמד זה, כמו גבי גט גילתה התורה דמעשה הכתיבה צריך לשמה הכא נמי גילתה התורה דהשימור צריך שיהיה לשמה, א"כ הכל תלוי בשומר, ומה לי מי הלש או הקוצר או הטוחן וכדומה, כיון דיש שומר שמכוין וליקטי. ובינומי בספרים וראיתי בספר (נוה) [נהר] שלום לאחד מחכמי ספרד [ריש סי' ת"ס] עמד בזה, וכמו שבאמת כן היא דעת רבי האי גאון מובא בטור סי' ת"ס, וגם דעת הר"ף והרא"ש כן, והספר הזה בא לידי בשאלה, ונהניתי מאוד שעמד על זה. ומ"מ מה שכתב שכן היא באמת דעת הראשונים הג"ל, הוא דוחק בעיני, דלדבריהם באמת דעת הרבה ראשונים ואחרונים בטושו"ע מבואר להדיא דעושה מעשה צריך לעשות לשמה, עיין בדבריהם.

ואנהרינהו לעיינינו בעוה"י דהאמת כן הוא, דהעושה מעשה צריך כונה דהיינו שהוא ישמור לשמה, ולא מהני כונת אחר שיעמוד על גבו לשמור לשמה, והוא גמרא ערוכה חגיגה כ' ע"א לעינין טומאה, דמקשה הש"ס לר' יונתן בן אלעזר ליעבד ליה שימור בידיה דחבריה, ומתוך רבי יוחנן דצריך שימור משעת קצירה, בעינן דוקא שישראל יקצור דלא הוה שמירה מה שגוי קוצר, כמו בלישה לשיטת דבעינן בשעת לישה. אבל קשה לי מהנהו אונכרי [סוכה ל' ע"א]. א"כ אסור לקצור מי שרוצה לצאת אלא ע"י ישראל אחר כמו שם. ואפשר הכא מותר הדיו שינוי מעשה ע"י אפיה. ואפשר לסברת הרא"ש [הג"ל ד"ה ואם] הוה קצירה כמו עיבוד, דה"ל קצירת כל שיכולת הוה ברגע אחד. אבל מ"מ צריך עכ"פ לעמוד על גביו דוקא כמו גבי עיבוד, וצ"ע.

שלא בשם מצוה

חלות חוד ביכורים

בה) כ"ה להדיא בפרי חדש כהמשך דבריו (מנחת סולת).
 כו) וע"ע לעיל אות ח' ד"ה והנה מהו.
 כז) כ"ה במאירו שם ע"א. דמכאן למדו קצת מפרשים שלא להניח נכריה ללוש עיסה של מצת מצוה כפסק אף בישראלית ע"ג שאין שימור מה שביד חבריו, וכ"כ בפסחים מ' ע"א בשם גדולי המפרשים. אולם ע"ש בסוף דבריו שדחה זה.
 כח) בעותק הספר של בן המחבר הגד"מ זצ"ל נכתב בצידו, "א"כ לפי"ז לשיטת הר"ף

המשמרת לשם מצה לנד הוא שיואלץ זה, אבל זו משמרת לענין הזבח. וקשה לי כיון לפני זה חמץ הר"מ טעם בניכורים משום דאילו נאכל בכל מושבות, א"כ למה מביא עתה טעם דרבה ללא צריך הטעם אלא בנזב וגבעון, אבל אחר נזב וגבעון פסולים משום דאילו נאכל בכל מושבות, וידוע דרבו של רבינו שאינו מביא דין שלא ינהוג לעולם כי מה דהוה הוה, וירושלים אין אחריה היתר [עיין מגילה י' ע"א], א"כ אפילו צניט שליטי חונב"א לא יהיה נאכל אלא בירושלים, וא"כ אינו יוצא זהם ממחמת דאילו נאכל בכל מושבות, ולמה צריך הר"מ להביא טעמא דרבה ואינו מספיק עלמנו בטעם כמו ביכורים, וז"ע לכאורה.

אך באתמ לא קשה, דהר"מ לא יתכן כחירוך החום' כאן, וסבירא ליה דהחירוך דנאכלין בנזב וגבעון הוא כיון דהיה אז נאכל בכל מושבות לא ממעטיין אף האידנא מכלל מושבותיכם. והא דממעטיין ביכורים, וגם מעשר שני דוקא אליבא דרבי אלעזר, כבר חירוי החום' וצחים קי"ט ע"א ד"ה בא, דמאי דמייתי כאן בצמער שני מחמת רבי אלעזר הוא אליבא דרבי יהודה דהיה מעשר שני נאכל בנזב וגבעון דוקא ולא בכל ערי ישראל, וגם ביכורים כיון דמעטיין הגוחה אלא המזבח לא היה נוהג כלל בנזב וגבעון, ע"ש. ובדבר שאינו נוהג לא הכריע רבינו הלכה, על כן מביאה [הגמרא] לענין מעשר שני טעמא דרבי אלעזר דהוא אליבא דכולי עלמא, וגם ביכורים אפשר סובר כן, דליכא פלוגתא בזה שם בוצחים, וכאן לענין נזב וגבעון דרבה ורז יוסף מפלפלים בזה, ודאי אין הלכה כרבי שמעון עיין רש"י [כאן ל"ח ע"ב ד"ה ואת], א"כ כיון דנאכלין בנזב וגבעון, אף דהשתא אין נאכלין, לא ממעטיין מכלל מושבותיכם וצריך טעמא דרבה ורז יוסף אף האידנא, ע"ש וחזין.

יב"ד נראה ללא קשה כלל, דהנה ע"ש ברש"י ד"ה שאינה, וחוס' ע"א שם ד"ה חלות תודה, דמיירי שלא נשחט עליהם הזבח, א"כ באתמ נאכל בכל מושבות אפילו בזמן בית עולמים, אך קושיא הש"ס ומיפוק ליה דאילו נאכל בכל מושבות היא, דנעשה לשם מצה דאינן נאכלים בכל מושבות, וכמו דצריך שימור דמצה הראויה לשבעה כתיב בצמורה, הכי נמי בעינן שימור למצה דנאכל [בשמה] [באידניות] ובכל מושבות, ע"ש בתוס' כתבו כן להדיא, וא"כ כל זה לרז יוסף דסובר דאפילו אם משמרת לשם מצה, מ"מ בעינן משמרת לשם מצה ראויה לשבעה, על זה מקשה הש"ס למה לי הך טעמא דאינה ראויה לשבעה, מיפוק ליה דאילו נאכל בכל מושבות, וא"כ אינה משמרת לשם מצה הנאכלת בכל מושבות, ומן המורה בעינן דיהיה נאכל בכל מושבות. אבל לרבה דסובר דאם משמרת לשם מצה, אף דמשמרת לשם מצה שאינה ראויה [לנאכל] [לשבעה] מ"מ יוצא, כיון דבאתמ ראויה [לנאכל] [לשבעה], והטעם כיון שאין משמרת לשם מצה רק לשם זבח, ע"ש ברש"י [ד"ה יבאת], א"כ לא איכפת לן כלל אם [אינה] משמרת לשם מצה שאינה ראויה למושבות. והר"מ פוסק כרבה, דרבה ורז יוסף הלכה כרבה, א"כ אין קושיא לדידיה, ובלאו קרא ושמרתם וכו' היו יוצאין זה, דבאתמ נאכל בכל מושבות, כיון דלא נתקדשו כלל ולא נשחט עליהם הזבח, רק [דנשחטו] [דנשמרו] לשם מצוה שאינם ראוים, וזה לרז יוסף, אבל לרבה לא איכפת לן בזה כלל, כיון דבאתמ נאכלין בכל מושבות, על כן אינו מביא הר"מ הטעם מכלל מושבותיכם, כיון דבאתמ תמיד נאכלין בכל מקום היו בכל מושבות, ולרבה אין קושיא כלל, ואין צריך לומר החירוך דעל ימי נזב וגבעון קאמר ולא האידנא, דאף על האידנא צריך קרא, כיון דנאכלים בכל מושבות, ועיקר הקושיא בגמרא אליבא דרז יוסף למה צריך לומר מחמת מצה הראויה לשבעה, ע"ש בגמרא וחזין, ועל זה מהריך לדימיו נזב וגבעון אנטריך כ"ט. וע"ש ברש"י ד"ה זאת אומרם, תוך הדיבור כתב, ועל אותן שקרבו בנזב וגבעון הוצרך להביא ראייה מושמרתם את המצות וממנו תאכלו, ולא כתב [ולא] הוצרכו בו' היינו רבה ורז יוסף, אלא פשוט דקאי דוקא לרז יוסף, ומביא רש"י שני הפסוקים דרז יוסף דורש משניהם ע"ש. אבל לרבה אפילו האידנא, כיון דבאתמ נאכל בכל מקום לא נתמעט מכלל מושבותיכם, והשימור אין צריך דוקא למצה הראויה או בכל מושבות, רק אם נשמר לשם מצוה די, ע"ש בסוגיא וחזין, והדברים כנים ופשוטים. והר"מ ג"כ מיירי [בנשחט] [בלא נשחט] עליהם הזבח, כי כתב ואם עשאן למכור בשוק עיין תוס' שם ד"ה חלות, וא"כ באתמ נאכלין בכל מושבות, וע"ש.

יב"ד והנה מוצא כאן דבעינן מצה הראויה לשבעה, כי כן סבירא ליה לרז יוסף ותניא בוצחיה צברייתא, ואפשר לומר דרבה אינו חולק על עיקר הדין דמצה שאינה ראויה לשבעה אין יוצאים, רק דסבירא ליה דאילו מויק אם משמרת לשם מצה שאינה ראויה לשבעה, ובאתמ כאן ראויה לשבעה כי לא נשחט עליהם הזבח, רק דמשמרת לשם מצה שאינה ראויה לשבעה, אבל מצה שבאתמ אינה ראויה לשבעה אפשר מודה רבה דאילו יוצא ידי חובתו.

יב"ד בסוכה כ"ג ע"א מוצא שם פלוגתא דאם עשה סוכה על גבי בהמה רבי יהודה פוסל ורבי מאיר מכשיר, והטעם דכתיב [דברים ט"ו, י"ג]

שיטת ראויה לשבעה

מג הסוכות מעשה לך שבעת ימים, בעינן סוכה הראויה לשבעה, על כן פוסל רבי יהודה, דאינה ראויה לכל שבעה דאין עולין לה צי"ט לאסור להשתמש בצעלי חיים, ורבי מאיר סובר מדאורייתא מחזי חזי ורננן הוא גזרו והוי ראויה לשבעה מן המורה. משמע הכי דמן המורה לא חזי כולי עלמא מודים דפסולה אפילו בשעה הראויה כיון דאינה ראויה לשבעה. והא דמוצא בסוכה כ"ז ע"ב דעושין סוכה בחול המועד, ורבי אליעזר סובר אין עושין דכתיב מג הסוכות מעשה לך שבעת ימים דבעינן סוכה לשבעה, ותכמים סבירי הכי קאמר עשה סוכה כל שבעה, א"כ חזין דלא דרשי סוכה הראויה לשבעה, זה אינו, דהם סבירא ליה דיכול לעשות הסוכה אימת שירצה דמ"מ הסוכה ראויה לכל שבעה, אבל בסוכה שאינה ראויה לנאכל כל שבעה מחמת אינה פסול לא פליגי חכמים, א"כ הכי נמי באתמ שאינה ראויה לשבעה, כולי עלמא מודים דאילו יוצא, וכעת לא מאחזי להר"מ שיביא דין זה, ואפשר לומר דאין נפק"מ בדבר, כי כל הפסולים מביא הר"מ והם מטעם אחר, כגון חלות תודה דאילו יוצא בלאו הכי, וגם כל הפסולים שהביא הם פסולים מטעם אחר, והפסול מטעם זה ולא מטעם אחר אפשר לא משכחת לה, על כן לא הוצרך להביא הר"מ זה.

אך לפי המוצא בשו"ת שאגת אריה סי' י"ז באריכות, דאם יש לו מצה של איסור שאין זה אלא לאו, העשה דמצה דוחה הלא תעשה, ע"ש, וגם בירושלמי חלה פ"ב ה"א מקשה תימי עשה דמצה לדחות לא תעשה חדש, ולפי מה שיבארנו נהי דדוחה הלא תעשה, מ"מ אחר כך למצה של רשות אינה ראויה והוי אינה ראויה לשבעה ואין יוכל לנאכל זה, אף דנדחה עמה מפני המצוה, מ"מ אינה ראויה לכל ימי הפסח. והנה נתעורר בזה הרב בעל טעם המלך פ"ו מחמץ ומצה ופ"ג מנדרים, אך שכח דהצרייתא דרבה חולקת על זה, וכבר כתבתי דלפענ"ד אין חולק, רק סבירא ליה דאילו מזיק אם השימור לשם מצה שאינה ראויה לשבעה, ולדין אינו מזיק ג"כ אם השימור לשם מצה שאינה ראויה בכל מושבות כמו שיבארנו לעיל, ומ"מ אם באתמ אינה ראויה בכל מושבות אינו יוצא כמו ביכורים, וגם הרב הנ"ל כתב דחלוי בפלוגתא רבי אליעזר ורננן בסוכה, וכבר כתבתי דאפשר בזה כולי עלמא מודים ואינו ענין לפלוגתא רבי אליעזר ורננן, א"כ באתמ נפלו דינים אלו דמפלפל שאגת אריה לענין מצה של איסור צבירא.

יב"ד שם [בטעם המלך פ"ג מנדרים] שכתב גבי טבל, דהוי ראו לשבעה דיכול להפריש עליו, וגם שבעות ונדריים דיכול לשאול עליו, אבל חדש ושאר איסור למה יוצאין זה הא אינה ראויה לשבעה, והיא הערה נכונה לא נזכרה בראשונים ואחרונים. והנה בנדריים אפשר לומר דאם העשה דוחה הוי מצה הראויה לשבעה בלאו טעמא דאי מיהשל, רק דלא הוי מצה שאינה ראויה לשבעה אלא אם אינה ראויה לכל העולם, כמו חלות תודה דנעשה נותר וכמו גבי סוכה, אבל גבי נדרים ראויה לכל העולם אלא לדידיה אינה ראויה הוי שפיר מצה הראויה לשבעה.

ובעיקר דין זה דמצה הראויה לשבעה ללא הוצא בראשונים ואחרונים, נראה לענ"ד דבאתמ לא צריך כאן ראויה לשבעה, וחילוק גדול יש בין מצה לטובה, דבשלהא גבי סוכה דהוי מצוה כל שבעה, שייך שפיר לומר כיון דחדא מצוה היא הקפידה תורה שמוזה זאת לא תהיה נחלקת, שהסוכה שמקיים המצוה תהיה ראויה כל שבעה לקיום המצוה, ולא שנעשה סוכה שאינו יכול לקיים המצוה בסוכה זו כל ימי החג ונעשה סוכה אחרת עבור איה יום, כמו סוכה העשויה על ראש האילן, שם אילו הוי מן המורה כולי עלמא מודים. אבל מצה דרק כותב ראשון מצוה וכל שבעה הוא רשות גמור, ומה ענין רשות למצוה, בשביל המצוה המירה המורה ובשביל רשות לא המירה המורה לאכול דבר [איסור], ולא שייך דין זה דמצה הראויה לשבעה, ואי אפשר להטעים עיין וחזין. ועיין ר"ן סוכה [ג' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה ואמר] [הראשון] גבי מינו דהוי דופן לסוכה כתב כעין זה, דלא שייך לומר דהתורה נחמה שיעור להכשר סוכה ובשנת תהא צריכה הכשר יותר ולא יצא ידי חובתו בסוכה זו, הכי נמי גבי סוכה הן הדברים, אבל באתמ דהוי רשות, מה לי אם צריך לאכול מצה אחרת כמו שאר מאכל. אבל אם היה באתמ ג"כ מצוה לאכול כל שבעה שייך שפיר דין זה, דלא שייך לומר כיון דמצוה אחת היא יהיו יוצאין זה אם אינה ראויה לנאכל כל זמן המצוה, ותהיה צריכה הכשר יותר בציה מימי החג, על כן צריך מצה הראויה לשבעה.

והנה בפסחים כ"ח ע"ב בסוגיא דחמץ שעבר עליו הפסח, אמר רבי שמעון אפשר לומר כן והא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וכו', אלא כל זמן שישינו בקום אכול מצה הוי בכלל חמץ. ועי"ש בפני יהושע ד"ה בשעה, שכח דרבי שמעון סבירא ליה דכל שבעה מצוה לאכול מצה, ומאי דנפקא לן לקמן ק"כ ע"א מרומיא דקראי, דכתיב שבעת ימים תאכל מצוה וכתיב שש ימים תאכל מצוה, כל דבר שהיה בכלל וכו' דכל שבעת הימים רשות, רבי שמעון דריש ליה בענין אחר, ע"ש. ג"כ אפשר נמי דרז יוסף דסבירא ליה סברא זו

ל ועי' להלן אות כ"ו.

כט) עיין נודע ביהודה תניא או"ח סי' פ"ב שכן כתב השואל הרב בעל אור חדש שם. אולם ציין שם דהוא עצמו ביאר הסוגיא באופן אחר כמ"ש בצ"ח פסחים שם.

תקנת חז"ט

כל שבעה מצוה

יח] והנה מצואר במשנה שם דאין יוצא במעשר שני שלא נפדה, ופירש רש"י דמייירי חוץ לירושלים. ושם בש"ס ל"ו ע"א יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים וכו', ר"ע אומר מלוח מלוח ריבנה, ועיין שם ע"ב ברייתא יוצאין במעשר שני, ופירש רש"י דמייירי בירושלים. ושם ל"ז ע"ב עיקר של מעשר שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה ואינו יוצא נפקס ואינו יוצא באתרוג, דר' מאיר סובר ממון גבוה ולא הוא לכס, וגם במנה בעינן לכס דילפינן מחלה, ולרבנן דממון הדיוט הוא יוצאין. והר"מ כתב כאן פ"ו ה"ח וכן יוצאין במעשר שני בירושלים, וכן בפ"ח דלולב ה"ב דיוצאין באתרוג של מעשר שני בירושלים, וכן פ"ו מביכורים ה"ד עיקר מעשר שני בירושלים חייבת בחלה. ובכסף משנה כאן ובביכורים תמה על הר"מ, דנראה דפוסק כרבנן דמעשר שני ממון הדיוט, ובפ"ג ממעשר שני ה"ז פוסק כר' מאיר דממון גבוה הוא, עיין מקומות הנ"ל מה שחירץ. והלחם משנה כאן כתב דהר"מ פוסק כרבנן, ופוסק כרב הקהל בסנהדרין ק"ב ע"ב דמעשר שני בירושלים דוקא פליגי ר"מ ורבנן, אבל בגבולין גם רבנן מודים דממון גבוה, על כן כתב הר"מ יוצאין בירושלים, דבירושלים ממון הדיוט היא. ובמעשר המלך כאן לפלג דבכירהו וכתב דבירושלים יוצאין משום הואיל ואי בעי מיתשיל, עיין פסחים סוגיא דכ"ל מפרישין מ"ו ע"ב חוס' ד"ה הואיל אי, ולא סבירא ליה כחירוטם שם, וחוץ לירושלים כיון ללא חוי לטום אדם לא אמרינן הואיל, כמו שכתבו החוס' עירובין ל' ע"ב סוגיא דנזיר כ"ן ד"ה ולפרוש, ויבאר בארוכה במצות מעשר שני [מצוה ט"ג] א"ה.

יבאן נראה לעני"ד דאינו יוצא בגבולין, אפילו אם נאמר הואיל ואי בעי מיתשיל, מ"מ המעשר שני אינו ראוי לאכילה בגבולין, דאם נכנס לירושלים יוצא עוברין על לאו ולוקין אם אכל חוץ לירושלים, וקודם שנכנס לירושלים עוברים בעשה אם אכל חוץ לירושלים, עיין חוס' מכות י"ט ע"ב ד"ה אמר, ור"מ פ"ב ממעשר שני ה"ו, א"כ חוץ לירושלים כיון דאסור באכילה, ואם עבר ואכלו אינו יוצא ידי מצוה מחמת מצוה הבאה בעבירה כמו שכתבנו לעיל [אות ט"ז], ולענין איסור לא שייך הואיל, כמו מי שעבר על מירוח ושזעויות חייב מלקות כל זמן דלא נשאל, הוא הדין כאן, א"כ הוא ליה מצוה הבאה בעבירה. וגם הטעם דאין לו היתר אכילה לא הוא לכס, ועיין רש"י סוכה ל"ד ע"ב בסוגיא שם במשנה כתב, דחוץ לירושלים אינו יוצא מחמת דאין לו היתר אכילה לא הוא לכס, ועיין בכפות תמרים שם ד"ה של מעשר שני, שמדברי רש"י צמרא ל"ה ע"ב גבי תרומה שכתב, דיש לה היתר אכילה דראוי לכהן, אבל אין לומר מחמת פדיון דתרומה אין לה פדיון, נראה דמעשר שני כיון דיש לו פדיון הוא יש בו היתר אכילה. ע"ש באורך, ובר"ן שם במשנה שכתב דמעשר שני אפילו חוץ לירושלים יוצאין, דיש בו היתר אכילה בירושלים, ושם בכפות תמרים הקשה דבגבולין אמרינן בסנהדרין שם דכולי עלמא מודים דהוי ליה ממון גבוה, ואינו עומד בעת לברר הענינים. אך כאן אפילו נאמר דגם בגבולין הוי ליה ממון הדיוט, וגם הוי יש בו היתר אכילה כיון דראוי בירושלים או ע"י פדיון, או מחמת הואיל ואי בעי מיתשיל הוי ליה כדדידיה אפילו בגבולין, מ"מ אינו יוצא בגבולין ידי חובת מצוה, כיון דאסור באכילה הוי ליה מצוה הבאה בעבירה, אך תלוי בשטות הנ"ל [באות ט"ז] אי דאורייתא או דרבנן, ומחמת יתר הטעמים לכל חד כדאיחא ליה אינו יוצא מן התורה. ועיין קדושין כ"ד ע"ב סוגיא דמעשר שני, ויבאר א"ה באורך במצות מעשר שני [מצוה ט"ג]. ועיין חוס' קידושין כ"ג ע"ב ד"ה איהו, ובכורות ט' ע"ב ד"ה ותנן, כתבו דאף אם נאמר דמעשר שני אפילו בגבולין ממון הדיוט הוא, מ"מ אינו לכס מחמת דלא הוי ליה היתר אכילה, על כן פטורה מן החלה שם בסנהדרין, מצואר בפירוש רש"י בסוכה דלא הוי היתר אכילה אף דראוי להוליכו לירושלים או לפדותו, א"כ גם כאן אינו יוצא בגבולין דלא הוי לכס דאין בו היתר אכילה כמו שביארנו לעיל, או משום מצוה הבאה בעבירה, ואין להאריך.

יט] וצורך מצואר כאן במשנה ל"ה ע"א דאינו יוצא בהקדש שלא נפדה, והר"מ לא ביאר זה, אך כתב כאן פ"ו ה"ז זה הכלל כל דבר שמצרכין עליו ברכת המזון יוצאין וכו', ושם בה"ב ברכת המזון בפ"א מצרכות ה"ט כתב דעל הקדש שלא נפדה להלכתו אין מצרכין עליו, א"כ כאן אינו יוצא בו. והנה הטעם דאינו לכס דהוי ממון גבוה, ובמצוה אינו יוצא אם אינה שלו, או כיון דאיסורא הוא הוי ליה מצוה הבאה בעבירה כמו שכתבנו לעיל.

קעשה לי דמצואר בקידושין כ"ב ע"ב דהמקדש אשה בהקדש במזיד אינה מקודשת, ובשוגג מקודשת כדיון דמעל נפקא לחולין, וכן הוא בר"מ פ"ה מאישות ה"ג ובכמה מקומות בש"ס ור"מ, א"כ בשלמא אוכל הקדש במזיד לא הוי שלו, אבל בשוגג כיון דאגבהיה מעל יוצא לחולין, או עכ"פ כשעסו יצא לחולין, א"כ כיון דחולין הוא אמאי לא יצא ידי חובתו. ובמשנה כאן ובכרכות פרק שלשה שאכלו מ"ה ע"א אינו מצואר כלל החילוק בין שוגג למזיד, דארכב בה"ב ברכות שם מצואר דאוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מצרכין, ואם כן כאן לא יצא, ואמאי הא גבי קידושין מקודשת דהוי שלו, א"כ הכא נמי. וגם מצוה הבאה בעבירה לא הוי, כיון דהוי שלו קודם המצוה לא שייך מצוה הבאה בעבירה, עיין חוס' סוכה פרק לולב הגזול ל' ע"א ד"ה הא קניא, ועיין ר"מ פ"י ממעילה, וע"ג א"ך סתם הר"מ ובש"ס ולא חילקו בזה. אמר זה ראיתי במקור חיים סי' תנ"ד סק"א הקשה זה, ופירץ דאף דלא לחולין קודם הבליעה מ"מ הוי ליה מצוה הבאה בעבירה, כיון דלעיסה נורץ הבליעה היא הוי ליה העבירה בתחילת המצוה כו', והנאני שכיוונתי לקושיהו, אף תירונו אין נוח לי, ויש לפלפל בארוכה בדיון זה דהקדש ואין כאן מקומו. עכ"פ במזיד ודאי אינו יוצא מן התורה דלא הוי לכס, אבל בשוגג דמתחלה הוי ליה מחמת זה מצוה הבאה בעבירה, תלוי בשטות שכתבנו לעיל [אות ט"ז] אי מן התורה אינו יוצא או דרבנן.

כ] ורבה הר"מ כתב כאן פ"ו ה"ז דאינו יוצא במצוה גזולה, והוא מירושלמי כ"ז חלה פ"א ה"ה, עיין ר"ן פסחים במשנה שם ורא"ש שם פ"ב אות י"ט והרצ המגיד כאן, וכן הוא בשו"ע סי' תנ"ד ס"ד. והטעם ברא"ש דהוי אינו שלו ובעינן לכס. ועיין שם בהרצ המגיד ובשו"ע דוקא גזל מצוה, אבל גזל חטים או קמח יוצאין דקנה בשנינו. ועיין מקור חיים שם הקשה ג"כ מדלעסיה קנייה, ואף אם בלע מצוה מ"מ כשמיגע למקום נמאס קונה בשנינו, וע"ש שכתב דעיקר הטעם מחמת מצוה הבאה בעבירה, אף להקנין היה קודם הבליעה, מ"מ הלעיסה היא התחלת המצוה, וכהאי גוונא ג"כ הוי ליה מצוה הבאה בעבירה, ולשיטת החוס' [דלעיל אות ט"ז] אינו יוצא מדרבנן ומן התורה יצא.

כא] וצריין אות"ט ריש סי' קצ"ו דהר"מ פ"א מצרכות ה"ט סבירא ליה דאינו מצרכין על איסור, מכל מקום במקום סכנה אם אכל פסק הרצ הממחר ס"ב דמצרכין עליו, ועיין ב"י וט"ו שם סק"א, ובה"ב יו"כ סי' תר"ט ס"ז. ונראה לעני"ד באותם איסורים שכתבנו לעיל דאינו יוצא מטעם מצוה הבאה בעבירה, כגון שאכל מעשר שני וכדומה, אם היה חולה שיש בו סכנה ואכל זה, יצא ידי חובת מצוה גם כן, דעכ"פ אינה עבירה אדרכב מצוה איכא, ואפילו לדעת הט"ז שם דאוגוס שזה לשוננו, מ"מ נראה לעני"ד דמצוה הבאה בעבירה לא שייך כיון דליכא עבירה, ולא שייך קטיגור נעשה קטיגור וסוגא גזל בעולה. וצוה מיושבת קושיה החוס' סוכה ל' ע"א ד"ה משום, דלמה לי גבי טבל קרא דלא תאכל, חיפוק ליה דהוי מצוה הבאה בעבירה, ולפי מה שכתבנו נפקא מינה אי אכל במקום סכנה, אי לאו קרא היה יוצא באכילתו, אך מחמת גזירת הכתוב דאינו יוצא, אם כן אף בכהאי גוונא לא יצא, ומ"מ ז"ע דבר זה ואין ראוי להאריך י"ד.

כב] וכבר כתבתי לעיל [אות ו'] דאם אחד ממיני מצות שאינו יוצא בהם תעברו במצות הכשירות, בטלים ברוב ויוצאים בהם, ולאדם שאינם בטלים מחמת דבר שיש לו מחירין או שאר טעמים דראוי להסתבך, כל זה אינו אלא דרבנן ומדאורייתא בטל, אך מצוה של הקדש אפשר מן התורה אינו בטל, דממון בעלים לא בטל והובא בחיבורי זה לתקון י"ה, אך אם עשה מצוה מדבר שאינו מחמשה מינים, או חמץ שנחמער, נהי דבטל מ"מ אינו יוצא דטעם מצוה בעינן, ואם ביטל מצוה לא יצא, הכא נמי נהי דבטל, עכ"פ אין לה טעם מצוה דלא הוי מין מצוה כלל, אבל כל היכא דהוי מצוה גמורה, רק מטעם אחר פסלה אותם התורה ויש לה טעם מצוה, שפיר בטל ברוב ויוצאים בהם. וצוה מיושבת קושיה הגל"ת [כאן ל"ה ע"א ד"ה אמר קרא (הראשון)] למה לי מיעוט דאינו יוצא חוץ מחמשה מינים, חיפוק ליה דכתיב ושמתם, והם כיון שאין בידי חימוץ לא מיקרי שימור, ועיין מה שכתבנו לעיל [אות ו']. ולפי מה שכתבנו לא קשה, דאי הוי מצוה רק דאינה משומרת, א"כ אם נתעברה במצוה היא בטלה, אבל כיון דהתורה גילתה דאינו יוצא במינים הללו, ואם כן אינה בגדר מצוה כלל, אם כן אינה בטלה מחמת דטעם מצוה בעינן, והבן.

תעורב
במצוה
של איש

תעורב
במצוה
של איש

לה) עיין לעיל מצוה ו' אות ט"ז
 לה) וכ"כ בערך לגר סוכה ל' ע"א חוס' ד"ה משום בדי"ה ומיהו תימא (מנחת סולת יעו"ש באריכות).

מצוה של ציכורים, עיין ש"ס ל"ו ע"א דאינו יוצא דאין נאכלים בכל מושבות, על כן אפילו צירושלים אין יוצאים אפילו בהנים, כיון דאינה ראויה אלא צירושלים, וכן פסק הר"מ כאן פ"ו ה"ח, ועיין תוס' ל"ח ע"א ד"ה או דילמא, הקשו נימא הואיל ולא קרי להו שם, ע"ש מה שמירצו והנה גם כן איכא לאקשווי נימא הואיל ואי צעי מימשל, דגם ציכורים נתקדשו נקריאה כמבואר גמס' ציכורים פ"ג מ"א ובר"מ פ"ב מציכורים ה"ע"ו, והנה לדעת הרב בעל שער המלך פ"ו מחמץ ומזה ה"ח שכתב דהר"מ איש ליה האי סברא דהואיל אי צעי

מימשל עלה, אך דוקא אם ראוי לשום אדם כסדרת התוס' בעירובין ל' ע"ב ד"ה ולפרוש, על כן מעשר שני חוץ לירושלים דאינו ראוי לשום אדם לא אמרינן הואיל, אבל בתרומה דראוי לכהנים אמרינן הואיל ומימשל, אם כן כאן דציכורים ראויים לכהן, אם כן נימא הואיל ומימשל, והוא ליה נאכלין בכל מושבות, עיין פסחים שם ל"ח ע"א דמחמת הואיל הו' ליה נאכלין בכל מושבות.

אך באמת ציכורים שהניאו ישראל לעזרה, ועמה שהיא ביד הכהנים אינה צאלה, כי תרומה ביד כהן לא יוכל לשאול כמבואר בנדרים נ"ט ע"א, אך היאך מסתם סמים, הלא משכחת לה ציכורים שמציאים הכהנים עלמם דהם שלו, ועיין ר"מ פ"א [ממעשר ה' ג' וד'] ובכסף משנה ובשער המלך, אפילו אם נאמר דתרומה מוציאין מכהן לכהן עיין שם, מ"מ נראה פשוט דציכורים דהו' קדשי המקדש ונותנין לאנשי המשמר, וכל דבר שניתן לאנשי המשמר קרבן הכהן עבודתו ואכילתו שלו, עיין ר"מ פ"ד מכלי המקדש ה"ז, אם כן הציכורים שמציא הכהן למה לא יצא בהם, ולומר דלאחר חנופה והנחה בעזרה הו' נקרצין לאחר זריקה דלא מהני שאלה, כמבואר בתוס' כרייתות י"ג ע"ב ד"ה ארבע, גבי יש אולם, אך באמת זה אינו צורך, וכבר תמהו האחרונים על תוס' מסוגיא דשבעות כ"ד ע"ב, עיין טורי אבן בר"ה סוגיא דכל תוספ' כ"ח ע"ב ד"ה הרי, ועיין משנה למלך פ"א ממעשה הקרבנות ה"ד מביא דברי תוס' כרייתות, עכ"פ נראה מחמת הואיל ומימשל יש להספיק אפשר יצאו ידי חובתם הכהנים, וז"ע על האחרונים שלא התעוררו בדברי הר"מ.

וצריך ר"מ פ"ב מציכורים ה"א שמציאין ציכורים מדבריהם מעבר הירדן, ועיין בדברי הרב המחבר לקמן [מצוה ל"א ומצוה תר"ו], א"כ אפשר לומר דאין יוצאין ציכורים הללו מדרבנן, כי מן התורה נאכלים בכל מקום, אבל בתוס' פסחים ל"ח ע"א ד"ה אכל חלמו, כתבו אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדיון לא חשיב נאכל בכל מושבות, ונראה דזה תלוי במה דמבואר בתורה ומהם פעמים בציכורי זה אי ע"י דרבנן נעשה דאורייתא ועיין ל"ו.

וקרבה מבואר בגמרא דגם איסורין דרבנן אם כהאי גוונא מן התורה אינו יוצא, גם בדרבנן אינו יוצא מדרבנן, כמבואר בפסחים ל"ה ע"ב דאין יוצאין בעצין שאינו נקוב, ולכתחילה ודאי אסור לאכול דהעמידו דבריהם במקום עשה, כמו שופר [עיין ר"ה ל"ב ע"ב] ולולב [עיין שו"ע או"ח ס' תרנ"ה ובנו"כ] שאין עולין באלין ולאחור אותו אפילו משום שבות, דהעמידו דבריהם במקום עשה, ובעבר ואלו אינו יוצא מדרבנן, ומן התורה יצא, ועיין פרי מגדים בפתיחה [כוללת ח"ג אות ו' וח' ובהל' ק"ש ד"ה ואין הביא בשם תוס' סוכה ג' ע"א ד"ה דאמר, דאם עשה המצוה מן התורה שלא לפי תקנת חז"ל גם מדאורייתא לא יצא, רק בטומא, והונא בציכורי זה כמה פעמים, ועיין שאגת אריה ס' ג' נפקא מינה אי אינו יוצא מן התורה או דרבנן, אם מן התורה אינו יוצא, ואחר זה מודמן לו איסור תורה שעשה דוחה לא תעשה, מותר וחובה לאכול דעשה דוחה לא תעשה, אבל אכל דבר שיצא מן התורה רק מדרבנן לא יצא, ונודמן לו א"כ איסור, כיון דמן התורה יצא אינו חייב בעשה ואינו דוחה לא תעשה, ועיין רש"י בחובות ג"א ע"ב ד"ה מצוה, דדוקא במצוה דאורייתא כופין עד שתלא נפשו, אבל במצוה דרבנן אין כופין, א"כ נפקא מינה ג"כ אי מן התורה לא יצא כופין אותו א"כ עד שתלא נפשו, אבל אם מדרבנן לא יצא אין כופין, אך תוס' שם פ"ו ע"א ד"ה פריעת, השיגו על זה.

וצריך כשאגת אריה ס' ג' דאם אין לו מצוה של היתר, כגוונא דעשה דוחה לא תעשה כגון חדש, יאכל האיסור, דעשה דוחה לא תעשה, ולכאורה יש להסתפק אם יש לפנינו חדש וטבל דרבנן, וטבל דרבנן אינו נדחה מפני מצוה עיין בש"ס כאן ל"ה ע"ב, אם יכול לאכול החדש דעשה דוחה לא תעשה, כיון דקיימא לן [עיין שנת קל"ג ע"א] כל מקום שאפשר לקיים שניהם אין לא תעשה נדחה, וכאן מדאורייתא אפשר לקיים בטבל דרבנן, ואין צריך לדחות הלא תעשה, אם כן מיקרי אפשר, אך מ"מ הסברא נותנת דלא מיקרי אפשר כיון דחז"ל

העמידו דבריהם, והו' כאן לו שום דבר רק של חדש ונדחה הלא תעשה, כן נראה לענ"ד וז"ע בדברי. ועיין פסחים פ"ה ע"א חז"ה כשהוא, נראה דאף אם איסור דרבנן עומד לנגדו חשיב לא אפשר, ועיין תוס' זכחים ל"ו ע"ב ד"ה ואמר, ויצוהו במקום אחר אי"ה.

(ג) **ונדחה בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר עליה ביטל עשה. וכבר אמרנו** (במצוה ו') **שבית דין כופין על ביטול עשה.**

הוא ישנו בקום אכול מצה, והנהו נשי ישנן בלאו דחמץ מחויבות מצוה ג"כ. ובתוספות מגילה ד' ע"א ד"ה שאף, הקשו למה לי היקישא חיפוק ליה דאף הם היו באותו הנס, דבמקרא מגילה נשים חייבות מהאי טעמא, ועיין שם שמירצו דטעם זה אינו אלא דרבנן, על כן צריך קרא לחייבן מן התורה, וע"ש שמירצו עוד תירוצו אחר.

וקר"מ כתב כאן שהוא הדין עבדים חייבין להי, ועיין במגיד משנה כתב דכל מצוה שהאשה חייבת עבדים ג"כ חייבים, וכבר כתבתי במצוה הקודמת [אות י'] כיון דכתבנו [לעיל אות י"א] דבמצוה בעינן לכס, והיאך יכול העבד לקיים מצוה מצוה דאין המצוה שלו אלא של רבו, אפילו אם נתן לו רבו צמתה מ"מ הוא של רבו עיין יו"ד ס' רס"ז ס"ב, אלא ודאי דוקא אם נתן לו אחר על מנת שאין לרבו רשות בו, וע"ש בש"ך סקל"ט, ועיין שם ס' רכ"ב ס"א לדעת הר"מ מהני אם אמר על מנת שאין לבעלך רשות ומה שמרצו עשי, והוא הדין בעבד לדעת הש"ך, דלא כהר"ז שם ס' רס"ז סק"י, א"כ הכא נמי צותן לו על מנת שאין לרבו רשות אלא יעשה מה שירצה, דיכול לעשות מה שירצה, והו' שפיר לכס, ולדעה שניה שם דלא מהני אלא אם אמר מה שחאל או שחלבש דהיינו לדבר ידוע, אבל מה שרצה תעשה לא מהני, א"כ כאן צותן לו מה שחאל, כיון דלא הו' שלו לשום ענין אלא למה שאמר לו דהיינו לענין אכילה, צריך עיון אי מיקרי לכס, דרש"י בסוכה ל"ה ע"א ד"ה לפי, פירש דלכס היינו דראוי לכל דרכי הנאתו ע"ש, וכאן דהו' שלו רק לדבר מיוחד ז"ע אי זה מיקרי לכס, וכן גבי אחרון כהאי גוונא, ואי"ה באתרוג [לקמן מצוה שכ"ד] יצוהו בארוך, וחליו עבד וחליו בן חורין כתבתי ג"כ לעיל [במצוה ט' אות ד'] לענין ממון מה דינו ציוס של רבו או של עצמו, ע"ש.

(כה) **וקראו** כל החייבים במצוה חייבים במצוה זו, טומטום ואנדורגוט, דאפילו נשים חייבות, חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצוות נינהו, ואם אכל מצוה כשנשחטה ואחרי זה נחפסה, לא יצא במה שאכל בעת שהיה פטור, עיין ר"ה [כ"ח ע"א]. ואם לא הביא צ' שערות בתחילת הלילה ואכל, דהיה חייב מדרבנן כי הגיע לתינוך, ואחר זה הביא צ' שערות, לכאורה נראה פשוט דצריך לאכול, כי לא היה מחויב מן התורה כלל, אך לשיטת רבינו טוביה מווינא הוצא צמרדכי מגילה פ"ב ס' חשצ"ח ובהל' שנת [ס' רס"ז במג"א סק"א], דיוצא בדיקדוש שנת מפלג המנחה, אף שאינו אלא דרבנן מ"מ יוצא ידי חובתו של תורה, א"כ הכא נמי, והר"מ כתב בפ"ה מקרבן פסח ה"ז דאם עשה קטן פסח ראשון והגדיל קודם פסח שני פטור מפסח שני, אף שגראה מדבריו [שם פ"ב ה"ח, עיין לעיל מצוה ה' אות ד'] דשה לביא אבות לאו דאורייתא, נראה ג"כ דסובר דרבנן פטור דאורייתא, ועיין מה שהבאנו לעיל [שם אות ה'] בשם הטורי אבן שהקשה על זה מש"ס דר"ה [שם] דעמיס שוטה לא יצא, ולפי מה שכתבנו לא קשיא, דשוטה פטור אף מדרבנן אבל קטן חייב מדרבנן, א"כ אפשר שסברת הר"מ כסברת רבינו טוביה, עיין ומצד"ט.

(כו) **וקריבין** אם צריך כונה, ודאי צריך כונה, אך דיבעד אם יצא בלא כונה, דעת הרבה ראשונים דלא יצא דפוסקים מצוות זריכות כונה י, ומ"מ אף דהר"מ [פ"ב משופר ה"ד] סובר מצוות זריכות כונה, מ"מ באכילת מצוה סובר כאן פ"ו ה"ג דאף בלא כונה יצא, כיון דנהנה דהמתעסק בכלבים וכו', עיין ר"ן ר"ה שם והרב המגיד [וכסף משנה] פ"ב משופר ה"ד, ואם כיון בפירוש שלא לזאת, או שלא ידע שהוא פסח או מצוה, דעת הרבה ראשונים דלא יצא.

וצריך פרי מגדים הל' קריאת שמע ס' ט' אשל אברהם סק"ג, מסופק אם מצוות זריכות כוונה הוא מן התורה או רק מדרבנן, ובמודד אם לא נחתיך אף מן התורה לא יצא, עיין פרי מגדים בפתיחה [הנ"ל אות כ"ג] בשם תוס' סוכה ג' ע"א ד"ה דאמר, גבי לא קיימת מצוה סוכה וכו', אם אינו עושה כתקנת חז"ל אף מן התורה לא יצא, אך באונס נפקא מינה, והיינו אם לא נחתיך

לט) ע"ע לעיל מצוה ו' אות ה' ולהלן מצוה ל"א אות ח'.
 מז) עיין ב"י או"ח ס' תקפ"ט ד"ה וצרף.

לו) ע"ע להלן מצוה צ"א אות ד', ורפ"א אות י"ב.
 לז) עיין לעיל מצוה ה' אות ה' ובהערה שם.
 לח) וכ"ה בירושלמי פסחים פ"ח ה"א (מנחת סולת).

ביכורים
 ביד בהו

ואחר זה נודמנה לו מזה של איסור בגוונא דעשה דוחה לא תעשה, אם מן התורה לא יאזק קודם, א"כ נרץ לאכול האיסור דעשה דוחה לא תעשה, אך אם מדרבנן לא יאזק, אין דוחה. ומ"מ אי מסופק בזה אף לדעת חס' דהויד דרבנן לא יאזק מן התורה, מ"מ אפשר לדחות אחר כך איסור אינו יכול, וז"ע. וגם בספק אם אכל מזה ואחר זה אכל מזה בלא כונה, אם נאמר ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה, א"כ לא יאזק עדיין, אבל אם הוא רק דרבנן, ודרבנן לא בני כונה, יאזק. אך כבר כתבו ו"ל דבספק [מזאת עשה] ודאי לחומרא מן התורה דיש חוקת חיוב, והדברים עתיקים^א.

וּנְרָאָה לי דללאו הניחא לעשה וקיים העשה, אפילו כיון בפירוש שלא ללאת, וגם נאמר דמן התורה לא יאזק כיון שלא ללאת, מ"מ אין לוקין על הלאו, כיון דקיים העשה, ובכחאי גוונא לא בני כונה דיעבד. ורואה מתמורה, דאי לאו תממת טעמים המבוארים בתמורה ד' ע"ב ור"מ פ"א מתמורה ה"א, היא ליה לאו הניחא לעשה, אף דלא שייך שם כונה ללאת דנעשיה ממילא, ועיין מכוח [ט"ו ע"א] סוגיא דביטולו, נראה בהרבה מקומות דלא היו ביטול העשה בלא כונה או שנחמין שלא ללאת, רק בעשה המתחבט, אבל לא בבואה לתקן הלאו, כן נראה ברור.

יָאֵר מצוה אריכות כונה אי כגי במחשבה או נרץ הולאה צפה, עיין משנה למלך פ"ג מפסולי המוקדשים ה"א לענין פניגול מביא דיעוה הראשונים לענין מחשבה הפוסלת, ואפשר שהוא הדין לענין כונה ג"כ, וכמדומה לי בשו"ת מנעול ספר סידורו של שבת פלפל בזה^ב, ואין הספר תחת ידי.

וְכֹפֵין אותו עד שהלאו נפשו. ולענין אם נרץ לבזוז ממונו דינו ככל מצוה עשה עוברת שהבאחי לעיל [מצוה ט' אות ו'] דאין נרץ לבזוז יותר מחומשו. ולענין חשובה הוא ג"כ ככל מצוה עשה דחשובה מכפרת ועולה ג"כ, וגם שיעור הכוית וכדי אכילה פרס מבואר לעיל בחיבורי מצוה גיד הנשה [מצוה ג' אות ח'] ואכילה הפסק [מצוה ו' אות א'] ובמצוה יום הכפורים [מצוה ש"ג אות ד' וה"י].

וְהֵנָּה [כז] לעיל [אות י"ג ד"ה אך לפרין הבאחי מה שהקשו על מצוה של איסור, נהי דעשה דוחה לא תעשה מ"מ אינה ראויה לשבועה. אך אם נאמר דמצוה עשה יואזק אף שלא כדרך אכילתו, א"כ כמו שאוכל עמה שלא כדרך אכילתו ויואזק ידי חובתו, הוא ראוי לשבועה, דיכול לאכול שלא כדרך אכילתו ואינו עובר על הלאו, ולהרבה ראשונים אף איסור ליכא^ג]. ומ"מ רב יוסף [בפסחים ל"ח ע"ב] אמר שפיר גבי תודה דאינה ראויה לשבועה, כי איסור להותיר מתמם הלאו דלא תותירו, אבל בשאר איסורים דמותר להותיר חזי לאכילה שלא כדרך אכילתו, ויש להאריך ואין דרכי בחיבור זה.

[כח] וְעַיִן לקמן מצוה סוכה [מצוה שכ"ה אות י"א] הבאחי בשם רש"י סוכה כ"ז ע"ב ד"ה כל, דנראה מדבריו דכל מקום דנענין לכס אם אינו שוה פרוטה לא מיקרי לכס. ולפי זה נרץ הכוית מנה להוית שוה פרוטה, והוא דבר חידוש וז"ע, ועיין מה שכתבנו לקמן^ד. ועיין בתוס' סוכה כ"ז ע"ב ד"ה כל, דבאחרונה של שופטים אינו יואזק דנתמעט מלכס, מ"מ במנה של שופטים כתבו התוס' כאן ל"ח ע"א ד"ה אחיא, גבי טבל, ובסוכה ל"ה ע"א ד"ה אחיא, דאם יש בשלו נכד שיעור יאזק, א"כ הכא נמי. אך אם אין שיעור בשלו, א"כ חלק חבירו נהי דלעפו קניא, מ"מ הוא ליה מצוה הנאה בעבירה, אך אם יש בשלו נכדו כוית לא הו' מפסל, כי בלא העבירה גם כן חקיים המצוה כמו שכתבנו לעיל [מצוה ו' אות ט"ו], ודעת לננון נקל.

מצוה יא, שלא ימצא חמץ ברשותו בפסח

(א) [א] **שְׁלֹא** וכו'. נראה מדברי הרב המחבר כאן ולקמן מצוה כ' דאינו עובר בכל יראה ובכל ימצא רק בשבועת ימי הפסח, אבל בערב

פסח מחלות אינו עובר, וכן כתב הראב"ד פ"ג מחמץ ומנה ה"ח. והרב המגיד שם כתב דגם דעת הר"מ קן, דבמנין המצוות שהקדמה להלכות חמץ ומנה כתב הר"מ, להשגיח שאור זי"ד, לא יראה חמץ כל שבועה, מבואר דוקא מצוה עשה דהשבועה היא זי"ד אבל הלאו דכל יראה אינו אלא שבועה ימים. ועיין נודע

יגיעה קמא [א"ח סי' כ'] כתב דעוברים בכל יראה משש ולמעלה בערב פסח מהיקשאה לשאור דהשבועה, אך כיון דהוא מ"ג מידות וידוע דרך הר"מ שנמנין המצוות אינו מונה אלא מה שבא מפורש בתורה ולא מהגדרש זי"ג מדות [עיין ספר המצוות שרש שני], על כן אינו מונה בפתיחה להלכות הללו אלא כל שבועה, אבל בהמת עוברים מחלות ערב פסח. ועיין חק יעקב סי' תמ"ג סק"א הביא רש"י ז"ק כ"ט ע"ב ד"ה משש, דדעתו ג"כ שעוברים בערב פסח בכל יראה וכל ימצא. וכבר כתבנו לעיל [מצוה ט' אות ו'] דנראה [דכן] דעת הרב המחבר שצמחוה ט' גבי מצוה עשה דתשביחו כתב דאם הניח חמץ עובר בלאו, והאחרונים האריכו בזה^ה. ועיין רש"י פסחים סי' ג ע"א על משנה דהשוטט פסח על החמץ, דגבי צמועד פירש דעוברים על לא חשכתו צדי לאו דכל יראה, ובערב פסח לא פירש רק לאו דלא חשכתו, נראה דאינו עובר בכל יראה בערב פסח^ו, ועי"ש בל"ח ד"ה

מצוה יא, שלא ימצא חמץ ברשותו בפסח

(א) **שְׁלֹא ימצא חמץ ברשותו כל ימי הפסח**, שנאמר [שמות י"ב, י"ט] **שבועת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. וביארו חכמינו זכרונם לברכה, לאו דוקא ביתו, אלא כל שברשותו. ולא דוקא שאור שהוא מחמץ, דהוא הדין לחמץ, דשאור וחמץ חד הוא לענין איסורו**.

יא. טו. בא לאו ג'. דבמ"ם לאוין ר"א. הלכות חמץ ומצה פ"ד. סמ"ג לאוין ע"ח. סמ"ק ל"ו. טור א"ח ת"ח תמ"א תתיב. א. ואפילו לא נראה, ואפילו היה פקדון [ביד גויים] תלמוד לומר שאור לא ימצא בבתיכם [לשוו הר"מ בשה"מ ובפ"ד מחומ"מ ה"א]. והרמב"ן בפירושו כאן חולק עי"ם גירסתו במכילתא, מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך. יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות וכרי וכו' אינו ברשותו, ועיין מגיד משנה. ב. פסחים ה' ע"ב, ועיין מכילתא הנייל בהערה הקודמת. ג. בקצת כ"ו "ירשותו". ד. כמבואר ביצה ז' ע"ב, ומובא במצוה כ'.

שיעור

כפיה ובבזוז

איסור שלא כדרך אכילה

פחות משוה פרוטה

בשל אחרים

בשופים

חייב וצאחרונים. שוב ראיתי בירושלמי כאן פ"ה ה"ד מבואר להדיא דלמאן דאמר דעובר באכילה משש הוא הדין בכל יראה, יעו"ש בקרבן העדה [שירי קרבן ד"ה ואחיא], ונרץ אריכות גדולה ובחיבור זה מוכרח אני לקרוא^ז. [ב] **והנה** לאו זה אינו עובר אלא בזכות עיין ביצה ז' ע"ב, ולדברי הר"מ שיעור פ"א מחמץ ומנה ה"ג והרב המחבר לוקין אם עשה מעשה, ולדעת הראשונים דאין לוקין על לאוין אלו מתמם דניתק לעשה^ח, מ"מ בזכות עוברים בלאו.

וּבְחֲצֵי שיעור דעת הרבה אחרונים דמותר מן התורה, ולא שייך חזי שיעור חזי לטטטרופי צדי אכילת פרס, עיין שאגת אריה [סוף סי' פ"א] ודגול מרכבה סי' תמ"ב [למג"א סק"י]. ואף אם נאמר דאין לוקין על לאו זה וחזי שיעור אסור מן התורה, מ"מ נפק"מ בין כוית לחזי שיעור לענין שבועה, דאם נשבע ג"כ שלא יראה חמץ וקנה חמץ, אין חייב על שבועה ביטוי דאין שבועה חלה שנשבע שלא יאכל נבלות, אבל על חזי שיעור חלה שבועה אף שאסור מן התורה, עיין ר"מ פ"ה משבועות ה"ז ובתוס' שבועות [כ"ב ע"ב ד"ה והיתירא וכ"ג ע"ב ד"ה דמוקין], ועיין שאגת אריה ופני יהושע ופרי מגדים בפתיחה והבואו לעיל בחיבורנו [מצוה ט' אות א']. [ג] **וְאֵין** עוברים אלאוין הנ"ל רק בחמץ שלו, אבל של אחרים ושל גבוה אין עוברים, דכתיב לך שלך אי אמה רואה אבל אמה רואה של אחרים ושל גבוה. ועיין ש"ס פסחים ה' ע"ב, ובתוס' שם ד"ה אבל, הקשו דהכא כגי במד קרא למעוטי של אחרים ושל גבוה, ובחלה מנריך חרי קרא, ובשאגת אריה [סי' פ"ג ד"ה ואת] כתב דלא קשיא מידי, דבשלמא בחלה דשל ישראל אחר חייב בחלה, רק דנתמעט של גוי ושל הקדש, על כן נרץ קרא לכל אחד, דגוי והקדש אין למדין זה מזה, עיין מנחות ס"ז ע"א, אבל כאן דממעטין מלך כל היכי דלא הו' שלו והגם שהוא של ישראל חבירו אינו עובר, א"כ כיון דנתמעט דאינו שלו אינו עובר, אם כן גוי והקדש ג"כ אינו שלו על כן אינו עובר. ועיין ר"מ כאן פ"ד הל' א' ו' ונטור ושו"ע אות כ"מ סי' ס"ב מפורש דבריהם כן דכל היכי דאינו שלו אינו עובר.

וְלֶפֶי זה לכאורה חמץ של שופים ג"כ לא יעבור עליו, כמו גבי אחרונ דנענין שלכם ואינו יואזק בשל שותפות, עיין [בבא בתרא קל"ז ע"ב ו] כחולין פרק ראשית הגו קל"ה ע"א ובתוס' סוכה ל"ה ע"א ד"ה אחיא, דדוקא אחרונ אינו יואזק, אבל מצוה אם יש שיעור בלא חבירו יואזק, אם כן אפשר הכא נמי אם יש בשותפות כוית חמץ, כיון דאין לכל אחד שיעור אינו עובר, רק אם יש שני ויתים ושנים שותפים דאז כל אחד עובר, וכן הדין גבי חלה דממעטין

ז עיין שד"ח מערכת חומ"צ סימן ה' אות י'.
 ח כן דייק בחור"ט שם.
 ט עיין בהגהות המנ"ח על הר"מ כאן (נרפס בסוף הר"מ).
 י עיין להלן אות כ'.
 יא ועי' להלן אות י"ב וז"ד ומצוה י"ט אות ה'.

א (א) עיין שד"ח כללים מערכת הסמך כלל מ"א באריות.
 ב (ב) בספרו שער התפלה.
 ג (ג) עיין לעיל מצוה ו' אות א'.
 ד (ד) ועי' בעשרי תשובה אר"ח סי' תפ"ב (מנחת סולת). — ועי' באוצר מפרשי התלמוד סוכה כ"ז ע"ב ובהערה 206 שם.
 ה (א) וכו"מ ברש"י פסחים ד' ע"א ד"ה בין לר"מ.